

ΕΠΟΧΕΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1965 21

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΕΥΛΟΓΙΑ Ή ΚΑΤΑΡΑ;

ΡΘΡΑ ΤΩΝ Γ. ΜΑΥΡΟΥ, Η. ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΙ Ν. ΠΟΛΥΖΟΥ

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ

**Οι συμπτώσεις
στήν ιστορία των γραμμάτων
καί στην ιστορία των ιδεών**

ΡΟΔΗ ΡΟΥΦΟΥ

Μεσογειακό ημερολόγιο

ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

Ζαν-Πώλ Σάρτρ: τό Είναι καί τό Μηδέν

ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ

Τό χτικιό

Γ. ΒΟΥΜΒΑΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

**Ή αρχή τής αβεβαιότητας
στή σύγχρονη φυσική**

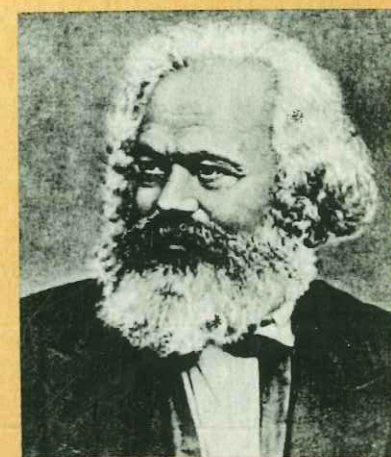
Μ. ΚΥΠΡΑΙΟΥ

**Ό Μάξ Βέμπερ
καί οι σύγχρονες κοινωνικές επιστήμες**

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΧΟΛΙΑ - ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ - ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ - Η ΜΟΥΣΙΚΗ -
Α ΒΙΒΛΙΑ - ΔΕΛΤΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ - Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η
ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΡΙΖΟΝΤΑ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ

KARL MARX

ΕΙΣΗΓΗΣΗ
ΚΑΙ ΕΚΛΟΓΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ
ΑΠΟ ΤΟΝ J. T. DESANTI

ΕΠΟΧΕΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1965, 21

Διευθυντής: ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

Σύμβουλοι : ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ

Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

Κ. ΣΚΑΛΙΟΡΑΣ

Α. Β. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

Χ. Δ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΕΥΛΟΓΙΑ Ή ΚΑΤΑΡΑ;

Γ. Ι. ΜΑΥΡΟΥ	: ΕΙΣΑΓΩΓΗ Σ' ΕΝΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙ- ΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ	3
ΗΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑ	: Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΜΕΤΑΝΑ- ΣΤΕΥΣΗ	5
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΛΥΖΟΥ	: ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	11
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΣΤΗ ΔΥΤΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ		13
ΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΜΙΛΟΥΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ		16
ΟΙ ΥΠΟΨΗΦΙΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ ΓΡΑΦΟΥΝ...		20
Κ. Θ. ΔΗΜΑΡΑ	: ΟΙ ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ	22
ΡΟΔΗ ΡΟΥΦΟΥ	: ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ (Απόσπασμα)	26
ΕΛΛΗΣ ΛΑΜΠΡΙΔΗ	: ΖΑΝ - ΠΩΛ ΣΑΡΤΡ: ΤΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗΔΕΝ	31
ΜΕΝΗ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑ	: ΤΟ ΧΤΙΚΙΟ (Δήγημα)	36
Γ. ΒΟΥΜΒΑΙΝΟΠΟΥΛΟΥ	: Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ ΣΤΗ ΣΥΓ- ΧΡΟΝΗ ΦΥΣΙΚΗ	41
ΜΙΧ. Γ. ΚΥΠΡΑΙΟΥ	: Ο ΜΑΧ WEBER ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΟΙ- ΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ	46

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΣΧΟΛΙΑ

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΠΑΠΑΝΟΥΤΣΟΥ - ΤΑ ΙΕΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΠΟΛΑΙΑ - Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ -

ΧΕΓΚΕΛ ΚΑΙ ΜΑΡΕ

ΓΡΑΜΜΑ ΑΠΟ ΤΗ ΡΩΜΗ

GIUSEPPE TEDESCHI: ΤΑ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΤΟΥ 1964

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

B. LEVIN ΚΑΙ J. MOSSMAN: ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ ΜΕ ΤΟΝ PETER HALL

Η ΜΟΥΣΙΚΗ

ANDRÉ BOUCOURECHLIEV: ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΕΡΓΑ ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΑΛΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ, Μπάμπη Κλάρα: ΟΜΙΛΙΕΣ ΜΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΟΥ

Κριτικές

ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ, ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΟΥΡΕΛΟΥ

ΔΕΛΤΙΟ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

X. K. ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΡΕΛΗ: ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΥΦΕΣΕΩΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

Η ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Η ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΣΤΟΝ ΔΙΕΘΝΗ ΟΡΙΖΟΝΤΑ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ

ΤΟ ΣΧΟΛΙΟ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΣΚΕΨΗ: KARL MARX

Εισήγηση και έκλογή κειμένων από τον J. T. DESANTI

Διεύθυνση: Χρήστου Λαδά 3

Τηλέφωνα: 237.283 — 230.221

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού: Ετήσια δρχ. 200, εξαμηνιαία δρχ. 100

Εκπαιδευτικοί } Ετήσια δρχ. 150 (καταβλητέα σε τρεις δόσεις)
Σπουδαστές }
Μαθητές } Εξαμηνιαία δρχ. 75

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ
ΔΡΧ. 20

Εξωτερικού: Ετήσια δρχ. 260, εξαμηνιαία δρχ. 130

Σπουδαστές κλπ.: Ετήσια δρχ. 210, εξαμηνιαία δρχ. 105

(Η αποστολή αεροπο-
ρικός επιβαρύνεται &
ναλόγως)

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ, ΕΙΤΕ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ, ΕΙΤΕ ΟΧΙ, ΔΕΝ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΝΤΑΙ

Η ΑΝΑΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ ΤΩΝ ΚΕΙΜΕΝΩΝ, ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΞΕΝΩΝ, ΔΕΝ ΕΠΙΤΡΕΠΕΤΑΙ

Υπεύθυνοι
συμφώνως τῷ Νόμῳ

Διευθυντής: ΑΓΓ. ΤΕΡΖΑΚΗΣ, Πιπίνου 40

Τυπογραφείου: Χ. ΤΣΑΡΜΠΟΠΟΥΛΟΣ, Βασ. Παύλου 106

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χ. Δ. ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ

Η ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ: ΕΥΛΟΓΙΑ Ή ΚΑΤΑΡΑ;

Γ. Ι. ΜΑΥΡΟΥ

Εισαγωγή σ' ένα κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα

ΕΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑ πού ιδιαίτερα απασχολεί και θά απασχολή ασφαλώς, γιά πολύ χρόνο ακόμα, τήν Κοινή Γνώμη, είναι τό πρόβλημα τής μεταναστεύσεως. Ούτε νέο, ούτε σημερινό είναι τό πρόβλημα αυτό γιά τήν Έλλάδα. 'Ανέκαθεν τό περίσσευμα τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, πού δέν εὑρίσκε ἀπασχόληση στή Χώρα, ζητοῦσε διέξοδο στή μετανάστευση.

Οἱ λόγοι πού σήμερα κάμνουν τό θέμα τής μεταναστεύσεως κέντρο γενικοῦ ἐνδιαφέροντος εἶναι δύο.

Πρῶτον, ὅτι οἱ μετανάστες δέν κατευθύνονται πλέον στίς ὑπερπόντιες μακρινές χώρες, ἀλλά κατά κύριο λόγο στήν Δυτική Εὐρώπη. 'Όταν, πρὶν ἀπό τόν πρῶτο παγκόσμιο πόλεμο καί κατά τό διάστημα τοῦ μεσοπολέμου, μετανάστευαν οἱ Ἕλληνες ἀτομικά καί ἀνοργάνωτα στίς μακρινές αὐτές χώρες, ἡ Κοινή Γνώμη δέν ἀπασχολεῖτο μέ αὐτούς. Τά προβλήματα τούς καί ὁ πόνος τούς ἐφθάναν βεβαίως στίς οἰκογένειές τους στήν Έλλάδα, ἀλλά δέν γεννοῦσαν θέμα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος τής Κοινῆς Γνώμης. Δέν συμβαίνει τό ἴδιο σήμερα. Ἡ Δυτική Εὐρώπη εἶναι πολύ κοντά στήν Έλλάδα, στήν γειτονιά μας. Μέ τά σημερινά μάλιστα μέσα συγκοινωνίας καί ἐπικοινωνίας ἐξασφαλίζεται καί εὐκολη καί γρήγορη ἐπαφή μέ τούς μετανάστες. Πολλοί, ἐξ ἄλλου, ἀπ' αὐτούς ἔρχονται ἐδῶ γιά τίς διακοπές τῶν Χριστουγέννων ἢ τοῦ Πάσχα, ἐνῶ ἄλλοι ἐπιστρέφουν ὀριστικά, ὕστερα ἀπό παραμονή στήν Δυτική Εὐρώπη τόσο χρόνου, ὅσος τούς χρειάζεται γιά νά σχηματίσουν μερικές οἰκονομίες. 'Ετσι πολλά ἀπ' αὐτά πού συμβαίνουν στούς μετανάστες τής Δυτικῆς Εὐρώπης μαθαίνονται, γράφονται, σχολιάζονται. Ἡ Κοινή Γνώμη τούς παρακολουθεῖ.

Ὁ δεύτερος λόγος εἶναι ὁ ἀριθμός τῶν μεταναστῶν. Εἶναι σήμερα πολύ μεγάλος. Σέ ὠρισμένα χωριά, ἰδιαίτερα στήν Βόρειο Έλλάδα, ἡ μετανάστευση παίρνει τή μορφή ἐξόδου τοῦ πληθυσμοῦ. Καί ὅσο πῶ πολλοί εἶναι ἐκεῖνοι πού μεταναστεοῦν, τόσο πῶ αἰσθητά εἶναι τά προ-

βλήματα τούς, τόσο πῶ αἰσθητή καί ἡ ἀπουσία τους. Ἡ ἀθρόα, τέλος, μετανάστευση πρὸς τήν Δυτική Εὐρώπη ἀποκάλυψε καί σ' ὅσους δέν παρακολουθοῦν ἀπό κοντά τά προβλήματα τής Χώρας τήν δραματική ἔκταση τής οἰκονομικῆς καί κοινωνικῆς καθυστέρήσεως τοῦ τόπου, τής ἀνεργίας καί ὑποαπασχολήσεως καί τής ἐλλείψεως ἐμπιστοσύνης στίς ἀμεσες δυνατότητες τής Πατρίδας μας. Ἀλλά ἀνεξάρτητα ἀπ' αὐτό καί ἡ ζωὴ τῶν μεταναστῶν στήν Δυτική Εὐρώπη δέν φαίνεται νά εἶναι καθόλου εἰδυλλιακή. Ἀπό τίς πληροφορίες πού φθάνουν, μαθαίνουμε ὅτι ἐργάζονται σκληρά. Ἄν κατορθώνουν νά δημιουργοῦν μικρές οἰκονομίες καί νά στέλνουν ἐμβάσματα στούς συγγενεῖς τους, τοῦτο δέν γίνεται χάρις στά ψηλά ἡμερομίσθια, ἀλλά κυρίως στίς ὑπερωρίες καί στίς στερήσεις στίς ὁποῖες ὑποβάλλονται οἱ ἴδιοι. Ὅλα αὐτά συγκινοῦν ἰδιαίτερα τήν Κοινή Γνώμη τής Χώρας. Γι' αὐτό καί ὅλες οἱ σοβαρές ἐφημερίδες γράφουν συχνά καί ἐπανέρχονται κάθε τόσο στό θέμα. Εἰδικοί συντάκτες ἀποστέλλονται κατά καιρούς στήν Δυτική Εὐρώπη γιά νά δοῦν ἀπό κοντά τήν ζωὴ καί τά προβλήματα τῶν μεταναστῶν καί νά πληροφορηθοῦν τήν Κοινή Γνώμη τής Χώρας. Αὐτό δέν συνέβαινε πρὶν γιά τούς μετανάστες πού πήγαιναν στίς ὑπερπόντιες Χώρες.

Ἡ ἀποκάλυψη αὐτή, μαζί μέ ἄλλα ἐθνικοπολιτικά γεγονότα τῶν τελευταίων χρόνων, ὑπεχρέωσαν τόν καθένα, καί ἰδιαίτερα τόν πολιτικό κόσμο, νά λάβῃ ἀνοικτή θέση στό ζήτημα.

ΔΥΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ἀπόψεις διαμορφώθηκαν γιά τήν μετανάστευση. Ἡ πρώτη τήν χαρακτηρίζει σάν «εὐλογία Θεοῦ». Βλέπει στήν μετανάστευση μιὰ ἀνετη διέξοδο στό πιεστικό πρόβλημα τής ἀνεργίας καί τής ὑποαπασχολήσεως. Οἱ ξένοι στρατολόγοι ἐργατῶν θεωροῦνται ἀπό τούς ὑποστηρικτές αὐτῆς τῆς ἀπόψεως σάν «ἐθνικοὶ εὐεργέτες» καί πετύχαιναν κάθε διευκόλυνση στό ἐργο τους. Ἀλλά καί οἱ ἡγέτες τῶν παραγωγικῶν

τάξεων άφηναν ανενόχλητο τό Κράτος στην φιλομεταναστευτική του πολιτική. Δέν υποψιάζονταν οι έργοδότες πώς τόσο γρήγορα θά λιγότευαν οι άνεργοι πού περίμεναν έξω άπ' την πόρτα τους. Άλλά και ό συνδικαλισμός δέν άντιδρούσε σ' αυτή την αίμορραγία. Η έξοδος, άλλωστε, στό έξωτερικό άνέργων και ύποασχολουμένων, έξυγιαίνοντας προσωρινά την άγορά έργασίας, εύνουθε από μία άποψη την θέση των εργαζομένων.

Η άλλη άποψη, πού εκπροσωπήθηκε κυρίως από την σημερινή Κυβέρνηση, όταν θρискότανε στην Άντιπολίτευση, χαρακτηρίζει την μετανάστευση σαν «κατάρα», σαν «σύμπτωμα καταστατικής άρρώστιας» της οικονομίας μας, πού δέν μπορεί νά δώση δουλειά στον ένεργό πληθυσμό της Χώρας, όταν μάλιστα τόσο μεγάλη προβάλλη ή ανάγκη νά έπιταχυνή ή οικονομική ανάπτυξη του τόπου.

Άρχισε σιγά-σιγά νά γίνεται κατανοητό και από τό Κράτος και από τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και από τους έργοδότες πώς ή μετανάστευση είναι ένα κατ' έξοχήν σοβαρό πρόβλημα, μέ άνυπολόγιστες έπιπτώσεις στη ζωή του τόπου. Έλλειψη εργατικών χειρών στις έποχικές άγροτικές έργασίες, έλλειψη τεχνιτών στα δημόσια έργα και θιομηχανίες, στίς θιοτεχνίες και στο έμπόριο, προσέδωκαν νέα όξύτητα στο πρόβλημα της μεταναστεύσεως. Σήμερα άνησυχούν όλοι και ή έργοδοσία και ή εργατική τάξη και ό συνδικαλισμός και τό Κράτος.

Κι' εκείνοι ακόμα πού θεωρούσαν την μετανάστευση «εϋλογία Θεού» άρχισαν σιγά-σιγά νά άναθεωρούν την φιλομεταναστευτική πολιτική τους. Παρέστη, έτσι, ανάγκη εκ των ένόντων άντιμετώπισεως του προβλήματος. Τά πρώτα μέτρα περιορισμού της μεταναστεύσεως ήταν διοικητικά και περιορίζονταν σέ μερικούς άκριτικούς Νομούς. Όδηγίες δόθηκαν και γιά την διοικητική άνάσχεση της φυγής ώρισμένων κατηγοριών εργατών, τους τεχνίτες, γιατί ή στατιστική του 1962 παρουσίαζε πολύ έξογκωμένο τον άριθμό των «άπασχολουμένων σέ θιοτεχνικά και θιομηχανικά έπαγγέλματα» μεταναστών. Κι' όμως κατά μεγάλο μέρος επρόκειτο γιά παραπλανητικές δηλώσεις των μεταναστών. Γιά λόγους σκοπιμότητας δήλωναν τό έπάγγελμα πού θ' άσκοδσαν στην Δυτική Εϋρώπη και όχι εκείνο πού είχαν στην Ελλάδα. Στα τελευταία χρόνια, άλλωστε, μειώθηκε ή αναλογία μεταναστών από τις μεγάλες πόλεις, όπου πραγματικά ύπήρχαν έργατες ειδικευμένοι κι' άνειδίκευτοι και αξήθηκε άνησυχητικά ή αναλογία των μεταναστών από τους καθαρά άγροτικούς Νομούς.

Άλλ' ενώ αυτοί πού μιλούσαν γιά «εϋλογία Θεού» βρέθηκαν στην ανάγκη ν' άναθεωρήσουν την φιλομεταναστευτική τους πολιτική, όσοι μι-

λούσαν γιά «κατάρα» έβαλαν κι' αυτοί νερό στο κρασί τους. Η μετανάστευση, όπως και νά την χαρακτηρίση κανείς, «εϋλογία Θεού» ή «κατάρα», είναι φαινόμενο κοινωνικό, πού γεννά τό καθεστώς της οικονομικής ύπαναπτύξεως της Χώρας μας και πού δέν είναι δυνατόν νά εξαλειφθή παρά μόνο θαμηδόν σέ διάστημα πέντε ή δέκα χρόνων, όταν δηλαδή ή οικονομία θά είναι σέ θέση νά δημιουργή καλές εϋκαιρίες άπασχολήσεως στον πληθυσμό. Στο μεταξύ, ή μετανάστευση θά συνεχισθή. Τά έμδάσματα των μεταναστών θά παραμείνουν σημαντικός παράγων ίσορροπίας του ίσοζυγίου πληρωμών. Θά καλύτεψουν θεαίως μέ διμερείς συμβάσεις οι συνθήκες προστασίας της έργασίας και διαβίσεως του μεταναστεύοντος στην Δυτική Εϋρώπη πληθυσμού, θά μελετηθή και θά οργανωθή ό ελεύθερος σταδιακός έπαναπατρισμός των μεταναστών, γιά νά συμβάλουν στην άνοικοδόμηση της δικής μας Χώρας. Οι Έλληνες δέν θά στέλνονται πιά στα άνθρακωρυχεία και οι ξένοι στρατολόγοι λευκής σαρκός δέν θά δρουν άσύδοτοι. Όλα αυτά θά γίνουν, αλλά ή μετανάστευση θά εξακολουθήσει.

Ό άριθμός των μεταναστών, πού έφυγαν οργανωμένοι, δηλαδή μέ έπίσημα συμβόλαια του Υπουργείου Έργασίας, φαίνεται μειωμένος τό 1964. Είναι όμως άμφίβολο αν τά στοιχεία του Υπουργείου Έργασίας άπεικονίζουν την πραγματικότητα. Γιατί δέν περιλαμβάνουν την κατηγορία εκείνη των μεταναστών, πού γιά ν' άποφύγουν τις πολύπλοκες διατυπώσεις της έπίσημης μεταναστεύσεως, ταξιδεύουν στην Δυτική Εϋρώπη σαν δήμεν τουρίστες και εκεί γίνονται δεκτοί σιωπηρά από τις ξένες χώρες σαν μετανάστες, ενώ δέν είναι, λόγω της μεγάλης έλλειψης εργατικών χειρών.

Συχνά ζητεί και ό τύπος από την Κυβέρνηση νά λάθη μέτρα έναντίον της μεταναστεύσεως. Τό πράγμα δέν είναι όσο φαίνεται απλό. Πώς θά μπορούσε μία δημοκρατική κοινωνία, χωρίς νά έρθη σ' έπικίνδυνη αντίφαση μέ τον έαυτό της, νά άπαγορεύση την μετανάστευση του πληθυσμού, σέ μία έποχή μάλιστα πού δημιουργούνται ευρύτεροι οικονομικοί χώροι στον κόσμο, όπως ή Κοινή Άγορά στην Εϋρώπη, πού θεμελιώνεται πάνω στο τρίπτυχο «έλευθερία μετακινήσεως κεφαλαίων, αγαθών και πληθυσμού»; Μήπως παρόμοια πολιτική δέν θά προσέκρουε στο πνεύμα πού περιέχουν θεμελιώδεις διατάξεις όλων των Συνταγμάτων δυτικού τύπου, όπως τό δικό μας, πού έπιτρέπουν την ελεύθερη έκλογή τόπου έργασίας και έγκαταστάσεως; Η μήπως ή άνάσχεση της μεταναστεύσεως πρέπει νά έπιδιωχθή μέ άλλη πολιτική, πού θά είναι περισσότερο ώφέλιμη στους μετανάστες και στη Χώρα, και ποία θά ήταν ή πολιτική αυτή;

Η άπάντηση στα έρωτήματα αυτά θά ήταν δυνατή μόνο αν είχαν προηγηθή πολύπλευρες έρευνες πάνω στο μεγάλο αυτό θέμα. Μόνον όταν έχουμε όλα τά στοιχεία, μπορεί και πρέπει νά χαράσσουμε την ακολουθητέα πολιτική. Και γιά τή μετανάστευση, αν και χρόνια τώρα γίνεται γι' αυτήν πολύς λόγος, δέν μπορούμε νά ποούμε ότι κατέχουμε αρκετά στοιχεία, πώς γνωρίζουμε σέ βάθος τό πρόβλημα. Είναι πολιτικά και ήθικά άπαράδεκτο πρόβλημα τέτοιας σημασίας νά μήν έχη μελετηθή από τις άρμόδιες Υπηρεσίες του Κράτους. Άλλά δέν μπορεί νά περιμένη κανείς τά πάντα από Υπηρεσίες πού δέν είναι ακόμα σέ θέση νά δώσουν έγκαίρως άκριθή στοιχεία της άνεργίας στην Χώρα. Έπιβάλλεται λοιπόν νά γίνει μία πρώτη έρευνα μέ την συμμετοχή όλων εκείνων των κύκλων πού μπορούν νά εισφέρουν κάτι στο έθνικό αυτό θέμα.

Γιά νά ίκανοποιήσουν αυτή την άνάγκη οι «Έποχές» άνοίγουν σήμερα τις στήλες τους σέ μία έρευνα γιά την μετανάστευση. Θά διαθέσουν σέ τρία διαδοχικά τεύχη άρκετές σελίδες. Ό γράφων θεωρεί ιδιαίτερη τιμή ότι του ζητήθηκε ν' άνοίξη την συζήτηση πάνω σ' αυτό τό θέμα, πού συχνά τον άπασχόλησε κι' από τό θήμα της Βουλής των Ελλήνων. Έλπίζω πώς οι μελέτες και τά στοιχεία πού θά δημοσιευθούν, καθώς και οι άντιδράσεις των άναγνωστών, πού έλπίζουμε νά είναι ευπρόσδεκτες από τις «Έποχές», θά μάς έπιτρέψουν, όταν κλείση ή έρευνα, νά προσοιμε στην διατύπωση συμπερασμάτων γιά την άντιμετώπιση της μεταναστεύσεως και νά χαράξουμε μερικές βασικές άρχές όρθολογιστικής μεταναστευτικής πολιτικής, πού νά έντάσσονται στην γενικώτερη στρατηγική της οικονομικής και κοινωνικής άναπτύξεως της Χώρας.

Έπειδή τό θέμα αυτό καθαυτό είναι άπέραντο, και πρός καθοδήγηση απλώς εκείνων πού θά μετάσχουν στην συζήτηση πού άνοίγεται σήμε-

ρα, κρίνουμε σκόπιμο νά υποδείξουμε από τώρα μερικά πλαίσια, μέσα στα όποια πρέπει νά κινηθή ή συζήτηση.

ΣΑΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ κοινωνικό ή μετανάστευση προκαλείται από πολλές αίτίες. Δέν μάς ενδιαφέρουν όλες. Η τυχοδιωκτική ιδιοσυγκρασία του άτομου, τό άνήσυχο πνεύμα, ή σπουδή γρήγορου πλουτισμού, ή φυγή γιά λόγους πού άνάγονται στην σφαίρα των πολιτικών έλευθεριών και των άτομικών δικαιωμάτων του άνθρώπου, μπορούν νά τροφοδοτήσουν την ύλη πολιτικών μανιφέστων ή και κοινωνικών μυθιστορημάτων, αλλά δέν θά έπρεπε νά μάς άπασχολήσουν στην έρευνα αυτή. Μάς ενδιαφέρει ή μετανάστευση πού προκαλείται από αίτια οικονομικά. Παρά την μεγάλη εξέλιξη των μέσων μεταφοράς, ό άνθρωπος εξακολουθεί νά είναι τό περισσότερο δυσκίνητο είδος. Κανένας δέν φεύγει, στα καλά καθούμενα, από τον τόπο όπου γεννήθηκε και μεγάλωσε, αν δέν τον άναγκάζη σέ τοϋτο ή άδυναμία νά κάνη τή ζωή του στον τόπο του. Ούτε πρέπει νά μάς ενδιαφέρει ή έσωτερική μετανάστευση, πού όφείλεται στην λειτουργία του νόμου της κατανομής της έργασίας. Δέν άποτελεί πρόβλημα πού νά έξετασθή σ' αυτή τή συζήτηση ή μετακίνηση πληθυσμού μέσα στη Χώρα.

Αυτό πού ενδιαφέρει, είναι ή μετακίνηση του έλληνικού πληθυσμού, χαμηλού μάλιστα έπιπέδου μορφώσεως, σέ χώρες άνεπτυγμένες της Δυτικής Εϋρώπης, όπου καλούνται νά έκτελέσουν κατώτερες έργασίες, όπως άκριβώς συνέβαινε μέ τά έτήσια κύματα των μεταναστών πρός την Άμερική του 18ου και 19ου αιώνας. Τό πρόβλημα της έσωτερικής μεταναστεύσεως πού έχει μεγάλες έπιπτώσεις στην οικονομική μας ζωή, χρειάζεται χωριστή έρευνα.

ΗΛΙΑ ΔΗΜΗΤΡΑ

Η σύγχρονη παγκόσμια μετανάστευση

(ΑΙΤΙΑ, ΧΑΡΑΚΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ)

1. Στροφή του παγκόσμιου μεταναστευτικού ρεύματος πρός την Εϋρώπη

ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ από ένα αιώνα τώρα ή παγκόσμια μετανάστευση είχε τοϋτο τό κύριο χαρακτηριστικό: Οι κάτοικοι της Εϋρώπης έφευγαν γιά τις άλλες

ήπείρους, Άμερική, Όκεανία, Άσία, Άφρική. Η τάση τούτη συνεχίστηκε σχεδόν μία όλόκληρη δωδεκαετία μετά τό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Παράλληλα όμως πραγματοποιήθηκε ή άνασυγκρότηση της δυτικοευρωπαϊκής οικονομίας μέ τέτοιο ρυθμό πού ξεπεράστηκαν τά προπολεμικά έπίπεδα παραγωγής και άπασχόλησης και σημειώθηκαν διαδοχικά ρεκόρ και

«θαύματα». Όχι μόνο εξασφαλίστηκε πλήρης απασχόληση για τους δυτικοευρωπαίους, αλλά οι ανάγκες σε εργατικά χέρια τα τελευταία χρόνια ώδηγησαν στη μαζική πρόσκληση περίπου 4.000.000 εργατών από τη Νότια Εύρωπη και παράλληλα ή κατόπι από την Αφρική, την Ασία και την Αμερική. Χρόνο με τό χρόνο, ιδιαίτερα από το 1958 και έπειτα, ο αριθμός των μεταναστών στη Δυτική Εύρωπη μεγαλώνει συνολικά. Όμως μειώνεται ή αναλογία εκείνων που προέρχονται από τη Νότια Εύρωπη, όπου τα πληθυσμιακά και εργατικά πλεονάσματα λιγοστεύουν χάρη στη δημογραφική και οικονομική εξέλιξη αυτής της περιοχής. Αντίθετα αυξάνεται ή αναλογία από τον αριθμό των μεταναστών που έρχονται ολοένα από πιο μακρινές χώρες των άλλων ήπειρων. Ένδεικτικά αναφέρεται πώς τα ευρωπαϊκά ανθρακωρυχεία αναγκάζονται πιά να στρατολογούν εργάτες και από τη μακρινή Νότιο Κορέα και επίσης πώς Νοτιοαμερικανικές χώρες διαπραγματεύονται την πρόσθετη αποστολή στην Εύρωπη 200.000 εργατών. Είναι φυσικό λοιπόν να μη βρίσκονται πιά ούτε δυτικοί ούτε μεσογειακοί Ευρωπαίοι πρόσθυμοι να μεταναστεύουν στις άλλες ήπειρους.

Τό εκπληκτικό φαινόμενο της γενικής αντιστροφής του ρεύματος των μεταναστών προς την Εύρωπη χρειάζεται περισσότερη ανάπτυξη που θα πρέπει να γίνει χωριστά για κάθε μία από τις παρακάτω κύριες δψεις του:

- Ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής μεταναστών.
- Ευρωπαϊκές χώρες αποστολής μεταναστών.
- Έξευρωπαϊκές χώρες αποστολής μεταναστών.
- Αντιμεταναστευτικά ρεύματα στη Δυτική Εύρωπη.
- Μεταναστευτικά ρεύματα και στην Ανατολική Εύρωπη.

2. Ευρωπαϊκές χώρες υποδοχής μεταναστών

ΧΩΡΕΣ, που παλιότερα ή και τελευταία ακόμη κατέφευγαν στη μετανάστευση για να δώσουν διέξοδο στην πληθυσμιακή συμφόρηση και στην οικονομική καυστέρηση, σήμερα έγιναν οι πιο άνθηρες και κατακλύζονται από μετανάστες άλλων χωρών, άλλων ήπειρων. Στην Έλβετία που δεκαετίες ολόκληρες τροφοδότησε τις Ένωμένες Πολιτείες με άφθονα εργατικά χέρια, έγινε τελευταία λόγος να προσκαλέσει άνεργους βορειοαμερικανούς. Αλλά πρόλαβαν άλλοι προθυμότεροι και πήραν τις κενές θέσεις εργασίας. Έτσι στη χώρα αυτή σήμερα ένας στους τρεις εργαζομένους είναι ξένος. Και ποιος θα μπορούσε να πιστέψει — αν δεν υπήρχε ή Ιστορία — πώς τα Σκανδιναβικά Κράτη, με τό σημερινό ύψηλό βιοτικό επίπεδο και τους μετανάστες που συρρέουν πολυάριθμοι, υπήρξαν σημαντικοί τροφοδότες της μετανάστευσης στη Βόρεια Αμερική; Πρίν λίγα χρόνια θα ήταν αδιανόητο πώς ή Ολλανδία και ή Ιταλία με τον υπερπληθυσμό τους θα έφταναν στο σημείο να απασχολούν σήμερα Ισπα-

νούς, Έλληνες, Τούρκους, Άλγερινούς και άλλους εργάτες.

Έκτός από τη ραγδαία οικονομική ανάπτυξη των χωρών της Δυτικής Εύρωπης, τό φαινόμενο της μαζικής απορρόφησης ξένων εργατικών χεριών οφείλεται και στο γεγονός της χαμηλής γεννητικότητας των Ευρωπαίων που δέν εξασφαλίζει αρκετό εντόπιο ενεργό πληθυσμό, ούτε στο παρόν ούτε στο μέλλον. Άλλη αίτια του φαινομένου είναι ή διπλή επαγγελματική μετακίνηση των δυτικοευρωπαίων εργατών. Η οικονομική άνηση μετακινεί εργάτες στις πρόσθετες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στους πιο εξελιγμένους τομείς της οικονομίας (βιομηχανία, υπηρεσίες), όπου οι άμοιβές και οι συνθήκες γενικά θεωρούνται καλύτερες. Για τόν ίδιο λόγο γίνονται μετακινήσεις όχι μόνο από «επάγγελμα σε επάγγελμα» αλλά και από τις «κατώτερες» στις «άνωτερες» θέσεις εργασίας του ίδιου κλάδου δραστηριότητας. Έτσι ολοένα εγκαταλείπονται από τους δυτικοευρωπαίους διάφορες εργασίες που θεωρούνται απ' αυτούς πιο κοπιαστικές και κοινωνικά πιο ταπεινές από άλλες. Η επαγγελματική μετακίνηση και ή κοινωνική προαγωγή φαίνεται πώς είναι τόσο βαθεία ριζωμένες τάσεις και αξιώσεις του δυτικοευρωπαϊκού πληθυσμού που σε μερικές χώρες συμβαίνει κάτι τό παράδοξο: Π.χ. στη Μεγάλη Βρεταννία μισό εκατομμύριο Βρεταννών εργατών προτιμούν να παραμένουν επιδοτούμενοι άνεργοι παρά να κάνουν ώρισμένες δουλειές που τελικά απορρόφησαν τό λιγώτερο ένα εκατομμύριο ξένους εργάτες. Τό παράδειγμα τούτο οδηγεί στη σκέψη πώς ή εγκατάλειψη ώρισμένων θέσεων εργασίας (κατά συνέπεια και ή μετανάστευση) θα συνεχισθί στην Εύρωπη ακόμη και αν κάποτε υποχωρήσει ή σημερινή υπερασχόληση καθώς και, κατά ένα μέρος, ή πλήρης απασχόληση.

Η συνεχής προαγωγή των δυτικοευρωπαίων από τις κατώτερες στις άνωτερες θέσεις εργασίας αυξάνει διαρκώς τόν αριθμό και τις κατηγορίες εργασιών που προσφέρονται σε μετανάστες. Οι εργασίες, που γίνονται στο ύπαιθρο (έποχιακές αγροτικές εργασίες, οικοδομικές δουλειές) και οι εργασίες που γίνονται κάτω από την επιφάνεια της γής (ανθρακωρυχεία, μεταλλεία) είναι από τις πρώτες που προσφέρθηκαν στους μετανάστες. Ακολούθησαν οι κατώτερες θέσεις εργασίας στην βιομηχανία παραγωγής και επεξεργασίας μετάλλων. Κατόπιν προσφέρθηκαν μαζικά δουλειές στις ελαφρές βιομηχανίες και τώρα τελευταία στις υπηρεσίες (έμπόριο, μεταφορές, νοσοκομεία, ξενοδοχεία, εστιατόρια, κλπ.). Ιδιαίτερη προτίμηση στους μετανάστες δείχνουν οι δημόσιες επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις κοινής ώφελείας που παρέχουν υπηρεσίες στο πολύ κοινό και γι' αυτό δέν μπορούν να αυξήσουν τις τιμές και επομένως να βελτιώσουν τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας στα επίπεδα που αξιώνουν σήμερα οι δυτικοευρωπαίοι εργάτες. Άς δώσουμε πάλι ένα παράδειγμα από τη Μεγάλη Βρεταννία.

Η Δημοτική Έπιχείρηση λεωφορείων του Λονδίνου έχει ιδρύσει σχολή οδηγών στη Ζαμάρκα της Κεντρικής Αμερικής απ' όπου προσλαμβάνει σχεδόν αποκλειστικά τό προσωπικό της. Αλλά και οι νοσοκόμες της Άγγλίας είναι σχεδόν κατά πλειοψηφία ξένες και μάλιστα έγχρωμες. Παρόμοια συμβαίνουν και στις άλλες αναπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες.

Άλλη αίτια της μετανάστευσης είναι ο προχωρημένος καταμερισμός της εργασίας σε διαδοχικές απλές ενέργειες και ο αυτοματισμός. Η τεχνολογία στη σημερινή φάση της κάνει δυνατή και αναγκαία την πρόσληψη μεγάλου αριθμού εργατών χωρίς ειδική επαγγελματική προπαίδευση, που έχουν όμως φυσική και νευρική άντοχή καθώς και πνευματική ευστροφία. Τά προσόντα αυτά συγκεντρώνουν οι ξένοι εργάτες που προέρχονται από τις υπανάπτυκτες χώρες. Αν τυχόν οι εργάτες αυτοί συμβή να έχουν και πρόσθετη ειδικευση, έπειδή πρόκειται συνήθως για βιοτεχνική ειδικευση, δέν είναι εύκολο να αξιοποιηθούν σε θέσεις που απαιτούν βιομηχανική ειδικευση. Γι' αυτό απασχολούνται κυρίως όπως οι άνειδίκευτοι στις αυτοματοποιημένες απλές θέσεις εργασίας.

Η τεχνολογική πρόοδος, λοιπόν, αυξάνει αντί να μειώνει τις ανάγκες σε ξένους εργάτες. Βέβαια, παράλληλα δημιουργεί τεχνολογική ανεργία στους δυτικοευρωπαίους εργάτες. Αυτοί όμως, όπως είπαμε παραπάνω, απαιτούν την επανένταξή τους στην παραγωγή σε θέσεις σάν αυτές που χάνουν, ή και άνωτερες στην επαγγελματική και κοινωνική ιεραρχία. Και τελικά, μετά από μία περίοδο τριβής, βρίσκουν αυτές τις θέσεις, γιατί έναμιση αιώνα τώρα, από τότε που πρωτοεμφανίστηκαν οι μηχανές στα εργοστάσια, ο αυτοματισμός συνεχώς αυξάνει αντί να μειώνει τη συνολική απασχόληση (Α. Sauvy).

Όπως φαίνεται λοιπόν, ή πρόσληψη ξένων εργατών από τις δυτικοευρωπαϊκές χώρες είναι διαρθρωτικό και όχι συγκυριακό φαινόμενο. Ο άργος ρυθμός αύξησης του ευρωπαϊκού πληθυσμού παρά τόν ταχύ ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης της Δυτικής Εύρωπης κάνει άπαραίτητο τόν ολοένα μεγαλύτερο δανεισμό εργατικών χεριών από τους συμπληρωματικούς νοτιοευρωπαϊκούς και έξευρωπαϊκούς πληθυσμούς (που αυξάνονται ταχύτερα ή έχουν προσωρινά πλεονάσματα). Η τεχνολογία σήμερα επιτρέπει την άμεση χρησιμοποίηση αυτών των ξένων εργατικών χεριών στις θέσεις εργασίας που για λόγους κοινωνικούς εγκαταλείπουν οι δυτικοευρωπαίοι, αλλά τις χρειάζεται ή οικονομία τους για να εξακολουθήσει να προοδεύει και ή κοινωνία τους για να ευημερεί.

3. Ευρωπαϊκές χώρες αποστολής μεταναστών

ΟΙ ΧΩΡΕΣ της Εύρωπης που έχουν περισσεύματα εργατικών χεριών, ιδιαίτερα οι μεσογειακές, ως τα τελευταία χρόνια έστειλαν μετανάστες κυρίως στις ύ-

περπόντιες χώρες, χωρίς έλπίδα ούτε σκοπό να τούς δούν άργότερα να επιστρέφουν. Συνήθως ένα μέρος απ' αυτούς τούς μετανάστες επέστρεφαν στα γεράματα τους. Όμως οι προοπτικές γρήγορης οικονομικής ανάπτυξης και πλήρους απασχόλησης, που δημιουργήθηκαν στις καθυστερημένες ευρωπαϊκές χώρες, και ή πρόσφατη συνειδητοποίηση από τούς επιστήμονες, τούς βιομήχανους και τούς πολιτικούς, του αναντικατάστατου ρόλου που παίζει στην ανάπτυξη ο έπαρκής και ικανός τεχνικά ενεργός πληθυσμός, δηλαδή ο άνθρωπος, έκαναν αυτές τις χώρες να στρέψουν εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες τους προς τα ανεπτυγμένα ευρωπαϊκά κράτη και παράλληλα να σταματήσουν σχεδόν όλότελα την υπερπόντια μετανάστευση. Ακόμη και χώρες που τό καθεστώς τους, για ιδεολογικούς και πολιτικούς λόγους, είχαν αντιταχθί στην ένδοευρωπαϊκή τουλάχιστο μετανάστευση (Ισπανία, Γιουγκοσλαβία) άνοιξαν τά σύνορά τους ή δέν κατόρθωσαν να έμποδίσουν εκατοντάδες χιλιάδες λαθρομετανάστες (και όχι φυγάδες) να τά διαδούν.

Η προτίμηση για την ένδοευρωπαϊκή μετανάστευση εξηγείται από μία διαπίστωση που έγινε άρχικά στην Ιταλία, όπου συνυπήρξε πάντοτε ή υπερπόντια με την ένδοευρωπαϊκή μετανάστευση: Όσοι μεταναστεύουν μέσα στην Εύρωπη δέν χάνονται όριστικά για την χώρα τους, αλλά επιστρέφουν αρκετά νέοι ακόμη για να προσφέρουν τις παραγωγικές υπηρεσίες τους, αν εκδηλωθεί ζήτηση, ή και ώρισμένοι απ' αυτούς ανεξάρτητα από τη ζήτηση. Έτσι δέν χάνεται όριστικά ο ενεργός πληθυσμός που μεταναστεύει. Αντίθετα, ή γενική επαγγελματική και κοινωνική πείρα που αποκτήθηκε στις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες από δσους επιστρέφουν, αποτελεί πολύτιμη συμβολή στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης και κατά συνέπεια στην αύξηση της απασχόλησης και την κατοπινή όριστική άνάσχεση της μετανάστευσης, ακόμη και της προσωρινής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ο σκληρός ανταγωνισμός Ιταλών και Έλβετών βιομηχάνων, που οφείλεται στην επιστροφή των μεταναστών στη Νότια Ιταλία, όπου απασχολούνται σε νέες επιχειρήσεις ίδιες μ' αυτές που τούς απασχολούσαν στην Έλβετία. Έπειδή οι επιστρέφοντες έχουν αποκτήσει τη φημισμένη έλβετική ποιότητα εργασίας, παράγουν, στην Ιταλία πιά και με χαμηλό ήμερομίσθιο, τά ίδια έκλεκτά προϊόντα. Έτσι οι Ιταλικές βιομηχανίες προσφέρουν στη διεθνή αγορά ίση ποιότητα με τούς Έλβετούς, αλλά φθηνότερες τιμές. Ένας σχεδόν παρόμοιος ανταγωνισμός παρατηρήθηκε άνάμεσα στην Έλβετία και την Ισπανία όταν οι Ισπανοί, ίσαμε χθές άργότες, άφου έμαθαν να χτίζουν τά μεγάλα έλβετικά ξενοδοχεία, προτίμησαν να γυρίσουν στις παραλίες της πατρίδας τους για να χτίσουν, με τη μέθοδο που έμαθαν, πολυάριθμα ξενοδοχεία και διαμερίσματα,

1. Η φημισμένη εργασία στην Έλβετία γίνεται από πολλά χρόνια τώρα κατά 30 % από μετανάστες. Στις βασικές βιομηχανίες τό ποσοστό φθάνει στα 75 - 90%.

προορισμένα να προσελκύσουν τούς χτεσινούς πελάτες του θερινού τουρισμού των "Αλπεων.

Η ένδοξευρωπαϊκή μετανάστευση είναι για τούς μετανάστες μία προσωρινή μετακίνηση και έχει σαν συνέπεια τη γενική επαγγελματική και κοινωνική προσαρμογή τους στο βιομηχανικό τρόπο ζωής και εργασίας. Η μετανάστευση είναι προσωρινή για πολλούς λόγους. "Ανάμεσα σ' αυτούς είναι η ανάπτυξη των μεταφορών και των επικοινωνιών που συντόμεψε τις γεωγραφικές και ψυχολογικές αποστάσεις και κρατά τούς μετανάστες σέ αρκετά στενή επαφή με την πατρίδα τους (έπιστροφές για τις διακοπές καλοκαιριού, Χριστουγέννων και Πάσχα, για τις εκλογές και για οικογενειακές υποθέσεις — επαφή με αεροπορικό ταχυδρομείο, έφημερίδες, ραδιόφωνο, τηλεόραση).

Άλλος λόγος είναι οι συνθήκες ζωής των μεταναστών στις χώρες υποδοχής. "Αν και οι έλαφρές βιομηχανίες καλούν μεγάλο αριθμό γυναικών, είναι δύσκολο να προσληφθούν σ' αυτές οι σύζυγοι των μεταναστών που κατά πλειοψηφία παραμένουν στις χώρες αποστολής μαζί με τα παιδιά τους. Η πρόσκληση οικογενειών ή η δημιουργία νέων οικογενειών μεταξύ των μεταναστών προϋποθέτει διαθέσιμες κατοικίες και μία πρόσθετη κοινωνική υποδομή (π.χ. μαιευτήρια, νηπιαγωγεία, σχολεία κ.λ.π.) αλλά οι χώρες υποδοχής μέχρι στιγμής αντιμετώπιζουν σ' αυτό τον τομέα στενότητα και για τις οικογένειες των δικών τους εργατών. "Ετσι, ακόμη και όσοι μετανάστες έφυγαν με πρόθεση να μην επιστρέψουν στην πατρίδα τους, διαπιστώνουν πώς είναι κατά κανόνα αδύνατο να ριζώσουν στις εύρωπαικές χώρες υποδοχής. Τουτό εύνοει και την ανεπίσημη πολιτική των χωρών αποστολής που επιδιώκουν να συγκρατήσουν στο έσωτερικό τις οικογένειες των μεταναστών για να έχουν σχεδόν εξασφαλισμένη την επιστροφή του μετανάστη. Τέλος, πρέπει να μη λησμονηθεί ο κοινωνικο-πολιτικός παράγοντας. Οι μετανάστες, στη μεγάλη τους πλειοψηφία, προέρχονται από τις καθυστερημένες αγροτικές περιοχές των χωρών αποστολής. Η προσαρμογή τους στη βιομηχανική αυτοματοποιημένη εργασία δεν άργει να γίνει, αν και κοστίζει κοινωνικά και ψυχολογικά. "Ομως η προσαρμογή στη βιομηχανική ξένη κοινωνία είναι πιά δύσκολη. "Ισως για να πραγματοποιηθεί πέρα για πέρα, χρειάζεται μία δλόκληρη ζωή. "Ετσι αυτοί οι μετανάστες είναι συνεχώς ψυχικά μοιρασμένοι: Δίνουν τη δουλειά τους στη χώρα υποδοχής μά ή καρδιά τους είναι πάντα δοσμένη στη χώρα αποστολής. "Όταν βρεθεί δουλειά, γυρίζουν εκεί που είναι ή καρδιά. Τό ίδιο κι' όταν κουρασθούν απ' αυτή την ψυχική διάσπαση, όταν βαρεθούν την ξενιτιά ή όταν πραγματοποιήσουν τον αρχικό σκοπό τους: εξοικονόμηση ωρισμένου ποσού, εκμάθηση μιάς τέχνης...

Η ένδοξευρωπαϊκή προσωρινή μετανάστευση τείνει να γί-

νει μία ελεύθερη μετακίνηση εργατών τόσοσταν υπάρχει κοινή αγορά εργασίας (ΕΟΚ, Σκανδιναβικά κράτη) όσο και όταν δεν υπάρχει. Παρά τις δεσμευτικές έσωτερικές διατάξεις και τις διακρατικές συμβάσεις μετανάστευσης, αυτοί οι μετανάστες προτιμούν να πηγαίνουν με δική τους ευθύνη να βρουν δουλειά στις εύρωπαϊκές χώρες υποδοχής, όπως ακριβώς στο έσωτερικό μιάς χώρας οι κάτοικοι της υπαίθρου πηγαίνουν να εργασθούν στις πόλεις. Τουτό ένοχλεί εκείνες τις εύρωπαϊκές χώρες αποστολής που προσπαθούν να κρατήσουν κάτω από κάποιο έλεγχο τό μεταναστευτικό ρεύμα. "Αλλά οι «τ ο υ ρ ί σ τ ε ς τ ή ς δ ο υ λ ε ι ά ς», όπως αυτοαποκαλούνται οι ίδιοι οι ελεύθεροι μετανάστες, αυξάνουν συνεχώς. Γι' αυτό ή "Ιταλία κατάργησε ουσιαστικά κάθε έλεγχο στις αναχωρήσεις εργατών, αυξάνοντας παράλληλα την προστασία τους στο έξωτερικό. "Άλλες χώρες όμως διαπιστώνουν πώς αν προσπαθήσουν να απαγορεύσουν (Πορτογαλία) ή να περιορίσουν κάπως τη χορήγηση συμβολαίων εργασίας σύμφωνα με τις διακρατικές συμβάσεις, δρίσκεται πάντα ένας πλάγιος τρόπος λαθραίας μετανάστευσης (Πορτογαλία) ή άθροας εξέδου «τουριστών της δουλειάς» ("Ισπανία, "Ελλάδα). "Ο έλεγχος της μετανάστευσης αποβλέπει αρχικά στην προστασία των μεταναστών στο έξωτερικό, με την κατοχύρωση ωρισμένων συμφερόντων τους από τις διακρατικές συμβάσεις. "Ομως εμφανίζεται κατόπι και σαν εκδήλωση ενός αντιμεταναστευτικού ρεύματος που θά αναλυθεί σέ μία απ' τις παρακάτω παραγράφους.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε πώς ή ανάσχεση της υπερπόντιας και ή προτίμηση προς την ένδοξευρωπαϊκή μετανάστευση όφειλεται στο γεγονός πώς οι χώρες αποστολής απαλλάσσονται προσωρινά από τούς άνεργους ή υποαπασχολούμενους μετανάστες, ώφελούνται από τά έμβάσματα και τούς ξαναποκτούν όταν χρειαστεί, προετοιμασμένους πιά να συμβάλουν στην οικονομική και κοινωνική τους ανάπτυξη. "Ομως όσο είναι δύσκολο στις εύρωπαϊκές χώρες υποδοχής να αποφύγουν την επιστροφή των μεταναστών, άλλο τόσο είναι δύσκολο στις εύρωπαϊκές χώρες αποστολής να συγκρατήσουν τούς άνεργους ή υποαπασχολούμενους και κοντά σ' αυτούς μερικές κατηγορίες άλλων εργαζομένων. Η ένδοξευρωπαϊκή μετανάστευση μεταβάλλεται σταθερά σέ μόνιμη ένδοξευρωπαϊκή μετακίνηση, μικρής όμως διαρκείας, για τό μεγαλύτερο μέρος των μετακινουμένων.

4. Έξευρωπαϊκές χώρες αποστολής μεταναστών

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ παγκόσμιο πόλεμο, οι άποικίες της Μεγάλης Βρεταννίας και της Γαλλίας, που σήμερα έγιναν ανεξάρτητα κράτη, έρχισαν να στέλνουν όλοένα και περισσότερους μετανάστες στις δύο μητροπολιτικές χώρες. Αυτές δε-

χόντουσαν τούτους τούς μετανάστες ελεύθερα, σαν συμπολίτες, αφού οι «Κοινοπολιτείες», διάδοχοι των «Άποικιακών Αυτοκρατοριών», είχαν καθιερώσει την ελεύθερη μετακίνηση εργαζομένων ανάμεσα στις χώρες - μέλη. "Ετσι δρίσκονται σήμερα στην Άγγλία πάνω από μισό εκατομμύριο εργάτες από την Κεντρική Άμερική ("Αντίλλες), από τις "Ινδίες, τό Πακιστάν, τη Μέση Άνατολή και την Άφρική. Κι' άλλοι τόσοι Βορειοαφρικανοί και κάτοικοι της Μαύρης Άφρικής δρίσκονται στη Γαλλία. Στην κατηγορία αυτών των χωρών προστέθηκαν τελευταία κι' άλλες που δεν ήσαν άποικίες: ή Τουρκία, ή Λατινική Άμερική, ή Νότια Κορέα, κλπ. Τώρα πιά οι μετανάστες όλων των έξευρωπαϊκών χωρών κατευθύνονται όχι μόνο στις παλιές μητροπόλεις αλλά και στις άλλες άνεπτυγμένες εύρωπαϊκές χώρες.

Τό ρεύμα μεταναστών από τις άλλες ήπειρους προς την Εύρώπη έχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά με την ένδοξευρωπαϊκή μετανάστευση. Βέβαια τά πληθυσμιακά περισσεύματα των χωρών αυτών είναι μεγάλα και θά έλεγε κανείς άνεξάντλητα, αν συνεχισθ ή τωρινή πληθυσμιακή έκρηξη του «Τρίτου Κόσμου». "Ετσι τη θέση των έξαντλουμένων ένδοξευρωπαϊκών εργατικών έφειδρειών παίρνουν οι εργάτες από τις υπανάπτυκτες χώρες των άλλων ήπειρων. "Αλλά κι' αυτές οι χώρες έχουν συνειδητοποιήσει τό ρόλο του έπαρκους και ίκανού ένεργου πληθυσμού, του ανθρώπινου παράγοντα, για την ανάπτυξη τους. "Όπως είπώθηκε, οι άνθρωποι είναι "Ισως ή μοναδική «πρώτη ύλη» στις υπανάπτυκτες περιοχές. Κι' έπειτα, καμιά απ' αυτές τις χώρες δεν έχει την ψευδαίσθηση πώς θά ήταν αρκετή μία μετανάστευση προς την Εύρώπη για να λύση τό πρόβλημα του υπερπληθυσμού της. Τό παράδειγμα της "Ιαπωνίας είναι διδακτικό γι' αυτά τά νέα φτωχά κράτη. Ούτε ή μετανάστευση ούτε ή έκστρατεία περιορισμού των γεννήσεων καθαυτές έλυσαν τό όξύ πρόβλημα υπερπληθυσμού στα νησιά των "Ιαπώνων. Χρειάστηκε ή έκπαίδευση του πληθυσμού ώστε να δημιουργήσει ο ίδιος νέες θέσεις εργασίας και να βαδίσει προς την πλήρη άπασχόληση.

Οι έξευρωπαϊκές χώρες μετανάστευσης προς την Εύρώπη, παράλληλα με την επίτοπια γενική και επαγγελματική κατάρτιση του νεαρού και του άπασχολούμενου πληθυσμού τους, αποδέχτηκαν τό ν προσωρινό δανεισμό εργατών στην Εύρώπη για να καταρτίσουν έτσι κοινωνικά και επαγγελματικά τούς υποαπασχολούμενους και άνεργους ένήλικες. Τελευταία, με διακρατικές συμβάσεις, προβλέφτηκε και ή συστηματική επαγγελματική έκπαίδευση μέρους των έξευρωπαϊκών μεταναστών. Γενικά, ή διαβίωση σέ μία βιομηχανική κοινότητα αυτών των εργατών, που προέρχονται συνήθως από πρωτόγονες αγροτικές χώρες, όσο κι' αν κοστίζει κοινωνικά γιατί ως τώρα γίνεται χωρίς κατάλληλη κοινωνική πλαισίωση, είναι χρήσιμη στους ίδιους και στις πα-

τρίδες τους, όπου κατά μεγάλο μέρος επιστρέφουν μετά άπό μερικά χρόνια. Μερικές άφρικανικές χώρες για να εξασφαλίσουν την επιστροφή των μεταναστών, τούς ζητούν κατά την άναχώρηση μία «έγγυηση» επανόδου.

Οι λόγοι που κάνουν τούς ένδοξευρωπαϊούς μετανάστες να μη ριζώνουν στις χώρες υποδοχής ισχύουν κατ' αρχή και για τούς προερχόμενους από τις άλλες ήπειρους. Οι τελευταίοι μάλιστα έχουν και πρόσθετο έμπόδιο: τις φυλετικές αντιθέσεις, που έρχισαν να δημιουργούνται όχι τόσο γιατί οι πιά πολλοί απ' αυτούς είναι «έγχρωμοι», αλλά κυρίως γιατί ή κοινωνικο - πολιτιστική απόστασή τους από τούς Δυτικοευρωπαίους είναι πιά μεγάλη από την απόσταση ανάμεσα σέ μεσογειακούς και δυτικούς ευρωπαίους. "Ετσι κι' αν μείνουν πολλά χρόνια στην Εύρώπη, οι μετανάστες από τόν «Τρίτο Κόσμο» προσαρμόζονται χωρίς να άφομοιώνονται. Δηλαδή είναι εύκολο να τούς προσελκύσει ή πατρίδα τους όταν τούς χρειασθεί. Η επαγγελματική τους προσαρμογή παρουσιάζει προβλήματα, αλλά όχι άνυπέρβλητα. Γιατί προσλαμβάνονται αρχικά στις πιά άπλές εργασίες, που άπαιτούν κυρίως σωματική δύναμη. Πρόκειται για τις δουλειές που άρχίζουν να εγκαταλείπουν οι ένδοξευρωπαϊοι μετανάστες γιατί δρίσκουν άλλες θεωρούμενες καλύτερες, κοινωνικά και επαγγελματικά. Π.χ. στη Γαλλία, τούς "Ιταλούς, που «προάγονται» ή φεύγουν, αντικαθιστούν οι Άλγερινοί και τούτους κατόπιν αντικαθιστούν οι μαύροι Άφρικανοί.

Μέ λίγα λόγια, ή έξευρωπαϊκή μετανάστευση έρχεται να καλύψη τό κενό που δημιουργείται από την συνεχή μείωση των διαθέσιμων μεσογειακών εργατικών χεριών. Κι' αυτές οι χώρες αποστολής μεταναστών αποβλέπουν συνήθως στόν προσωρινό δανεισμό της Εύρώπης με εργάτες για να πετύχουν την πρόσκαιρη άποσυμφόρηση της αγοράς εργασίας και του πληθυσμού, καθώς και την κοινωνική και επαγγελματική προσαρμογή των μεταναστών στις συνθήκες τό σύγχρονου βιομηχανικού πολιτισμού. Μ' αυτό τό έφόδιο οι μετανάστες που επιστρέφουν, μπορούν να συμβάλουν στην ανάπτυξη του «Τρίτου Κόσμου», όπως ακριβώς γίνεται τώρα και με τούς μετανάστες των καθυστερημένων εύρωπαϊκών χωρών. "Ετσι, οι έξευρωπαϊοι αντικαθιστούν τούς ένδοξευρωπαϊούς μετανάστες στις σημερινές βιομηχανικές δυτικοευρωπαϊκές χώρες, όπως αύριο κι' όλας θά αντικαταστήσουν τούς εργάτες των μισοάνεπτυγμένων σήμερα εύρωπαϊκών χωρών, που βαδίζουν σταθερά προς την πλήρη άπασχόληση, όπως θά δοίμε παρακάτω.

5. Άντιμεταναστευτικά ρεύματα στην Εύρώπη

ΤΟΣΟ ΣΤΙΣ ΧΩΡΕΣ υποδοχής όσο και στις χώρες αποστολής μεταναστών, ή ραγδαία αύξηση της με-

τανάστευσης δημιούργησε σ' ώρισμένους κύκλους της κοινής γνώμης και των υπευθύνων ένα αντιμεταναστευτικό ρεύμα.

Σέ μερικές χώρες υποδοχής μεταναστών ο μεγάλος αριθμός έγχρωμων εργατών ή τό μεγάλο ποσοστό ξένων, σέ σχέση μέ τούς εντόπιους εργαζόμενους, είχαν κοινωνικοψυχολογικές επιπτώσεις πού κατέληξαν στήν έμφάνιση ένός αίσθηματός «κορεσμού» από ξένους. "Αν και ή βρετανική οικονομία διψά για πρόσθετους έγχρωμους μετανάστες, ή βρετανική κοινωνία νοιώθει τήν παρουσία αύτών των ξένων σάν μιά εισβολή και παίρνει άμυντική στάση. Είναι γνωστές οι φυλετικές συγκρούσεις στό Νότιγχαμ κι' άλλου, πού κατέληξαν τό 1962 στήν ψήφιση ένός νόμου πού έλέγχει κάπως τήν άνεξέλεγκτη μετανάστευση από τίς πολυές άποικίες. "Ανάλογος έλεγχος άρχισε νά άσκείται και από τή Γαλλία, πού μέ διακρατικές συμβάσεις επιχειρεί νά πειθαρχήσει κάπως τίς άφίξεις των "Αφρικανών. Οι συμβάσεις αυτές δίνουν στίς άφρικανικές χώρες, σάν άντάλλαγμα για τό δανεισμό εργατικών χεριών, μερικές δυνατότητες συστηματικής επαγγελματικής εκπαίδευσης των μεταναστών τους. Στην "Ελβετία, μόλις ο κίνδυνος της προοδευτικής επιστροφής των "Ιταλών μεταναστών στήν πατρίδα τους έγινε μεγάλος και φάνηκε πώς ή αντικατάστασή τους άρχισε νά γίνεται μέ Τούρκους και άλλους έξω-ευρωπαίους, πάρθηκαν μέτρα περιορισμού της μετανάστευσης μέ επίσημη δικαιολογία τήν άνάσχεση της υπερβολικά γρήγορης άνάπτυξης της οικονομίας (υπερθέρμανσης).

"Η προσπάθεια νά υποκατασταθί ή εργασία από τό κεφάλαιο (μέ τόν αυτόματισμό) οδηγεί ως τώρα στήν αύξηση της ζήτησης μεταναστών. Και ή σκέψη ώρισμένων γερμανικών κύκλων νά αύξήσουν τίς ώρες εργασίας των Γερμανών, για νά άπαλλαγούν από τούς παρόντες ή μέλλοντες μετανάστες, άποδείχτηκε ως τώρα χιμαιρική. Παράλληλα μέ τούς περιορισμούς στή μετανάστευση, οι άνάγκες σέ εργατικά χέρια αύξήθηκαν αντί νά μειωθούν και έτσι οι χώρες υποδοχής άναγκάστηκαν νά υποκύψουν δεχόμενες κι' άλλους μετανάστες και μάλιστα πού προέρχονται από όλοένα μακρύτερες χώρες και ήπείρους. Βέβαια οι τρείς χώρες πού αναφέραμε σάν παράδειγμα, όπως και οι άλλες χώρες υποδοχής, θά προτιμούσαν μιά μετανάστευση εύρωπαϊκής προέλευσης και μάλιστα "Ιρλανδών για τή Μεγάλη Βρετανία, "Ιταλών και "Ισπανών για τή Γαλλία και "Ελβετία, αλλά είδαμε πώς οι ένδοευρωπαϊκές έφεδρείες εργατών έξαντλούνται πιά.

Τό συμπέρασμα στό όποιο φαίνεται νά καταλήγουν οι χώρες υποδοχής μεταναστών, είναι ή βελτίωση των κοινωνικών συνθηκών και μέτρων για τήν προσάρμογή των μεταναστών και τήν άφομοίωση της «άφρόκρεμας», για νά μειωθί ή κοινωνική ένταση πού δημιουργεί ή παρουσία ξένων, πού παρα-

μένουν ξένοι, και νά έξασφαλισθί ή οικονομία από τόν κίνδυνο της απότομης ή άκόμης και προοδευτικής διαρροής των μεταναστών προς τίς πατρίδες τους. "Η πιο αντίθετη στή μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών ήταν ή "Ελβετία. Τώρα μελετά τήν άφομοίωση 150.000 ξένων, πού σημαίνει δικαίωμα νά έλθει σύντομα ή οίκογένεια του εργάτη, παροχή σπιτιών, κοινωνικής ασφάλισης και άλλων εύκολιών. "Ομως όλα αυτά άνατρέπουν τά πλαίσια του πατροπαράδοτου άτομικιστικού καπιταλισμού της "Ελβετίας. Γι' αυτό είναι προβληματική ή εφαρμογή τους.

"Αντιμεταναστευτικά ρεύματα σημειώθηκαν και στίς εύρωπαϊκές χώρες άποστολής μεταναστών. Πρώτη αντίδραση παρουσιάστηκε στίς άγροτικές περιοχές, όπου έλλειψαν για τίς έποχιακές εργασίες χέρια άναγκαία, έξ ατίας της καθυστερημένης διάρθρωσης της γεωργίας. "Αλλά και ή βιοτεχνία ή ή δασμοβίωτη καθυστερημένη βιομηχανία των χωρών αυτών είχε στηριχθεί σέ μιά άγορά εργασίας μέ πληθώρα άπαιδεύτων άνέργων και χαμηλά μεροκάματα χαμηλής παραγωγικότητας. "Η μετανάστευση άποκαλύπτει σχεδόν ξαφνικά στίς χώρες άποστολής τά πραγματικά, τά διαρθρωτικά προβλήματα της γρήγορης γεωργικής και βιομηχανικής άνάπτυξης, της μόνης πού θά άνταποκριθί στίς αύξάνουσες αξιώσεις του πληθυσμού τους. Και τότε ή ζητείται ή άνάσχεση της μετανάστευσης, για νά καλυφθί ή ύπαρξη των προβλημάτων ή τά προβλήματα αντιμετωπίζονται, όσο κι' άν είναι όδυνηρά για ώρισμένες κοινωνικές όμάδες και νοοτροπίες. "Η "Ιταλία, πρωτοπόρα στή μετανάστευση αλλά και στήν οικονομική άνάπτυξη, δέν παρασύρθηκε από τό αντιμεταναστευτικό ρεύμα, άν και έμφανίστηκε εκεί πιο έντονο από άλλου. Προτίμησε νά συνεχίσουν νά φεύγουν Νότιοι "Ιταλοί για τίς διάφορες άλλες εύρωπαϊκές χώρες και παράλληλα νά καλύπτονται κενές θέσεις εργασίας από "Ισπανούς, "Ελληνες και άλλους στή Βόρειο "Ιταλία. Τό ίδιο γίνεται και στήν "Ολλανδία, πού στέλνει δικούς της εργάτες στή Γερμανία και καλεί μεσογειακούς μετανάστες. Τό ίδιο φαίνεται νά άρχισε νά αντιμετωπίζεται από μερικούς βιομηχανικούς κύκλους στήν "Ελλάδα, όπου έγινε σκέψη τίς έλλείψεις μεταλλωρύχων νά καλύψουν βορειοαφρικανοί μετανάστες. "Ισως άγνοήθηκε πώς υπάρχουν άρκετές έφεδρείες πιο κοντά στα φυσικά και πολιτιστικά σύνορά μας: Κύπριοι, "Ελληνες της Τουρκίας (π.χ. Τένεδος), άργότερα Γιουγκοσλάβοι, άκόμη και Τούρκοι, πρόθυμοι για τίς έποχιακές άγροτικές εργασίες και τίς βαρείες δουλειές, πού οι δικοί μας εγκαταλείπουν για νά άπασχοληθούν άποδοτικότερα στή Δυτική Εύρώπη.

Και στίς χώρες άποστολής μεταναστών τό αντιμεταναστευτικό ρεύμα δέν ώδήγησε σέ μείωση της μετανάστευσης. Συχνά χρησιμοποιήθηκε για νά άσκη-

θεί πίεση στίς χώρες υποδοχής για νά καλύτερέψουν οι όροι ζωής και δουλειάς των μεταναστών και νά έξασφαλισθί ή επαγγελματική τους προπαίδευση πριν άναχωρήσουν για τό έξωτερικό και πριν επιστρέψουν στήν πατρίδα τους. Οι άντιδράσεις στήν άναχώρηση των έντοπίων εργατών επιτάχυναν τήν έναρξη της στρατολογίας ξένων μεταναστών μεταβάλλοντας έτσι τίς χώρες άποστολής σέ χώρες άποστολής και υποδοχής μεταναστών.

Τελειώνοντας, μπορούμε νά πούμε πώς ή γενική γεωγραφική κινητικότητα των σημερινών πληθυσμών όλων των ήπείρων άνταποκρίνεται σέ άνάγκες οικονομικές και κοινωνικές πού, όσο μπορεί νά προβλέψει κανείς, θά αύξάνονται συνεχώς. Μαζί τους θά αύξάνεται και ή κινητικότητα διαφορετικών κατηγοριών κυρίως ένεργου πληθυσμού από τή μιά χώρα στήν άλλη, άνεξάρτητα από τό βαθμό οικονομικής άνάπτυξης της χώρας αλλά σέ συνάρτηση προς τό βαθμό της δυνητικής άποδοτικότητας και των κοινωνικών αξιώσεων των μετακινουμένων. "Ετσι ή διάκριση σέ χώρες άποστολής και σέ χώρες υποδοχής χάνει πιά τή σημασία της και τείνει σχεδόν νά αντικατασταθί από ένα κύκλωμα χωρών, ή καλύτερα εργασιακών θέσεων υποδοχής - άποστολής - υποδοχής. Παραδείγματα: Λατινοαμερικανοί εγκαταλείπουν τίς γεωργικές εργασίες για τή βιομηχανία της Δυτικής Εύρώπης και Δυτικοευρωπαίοι ειδικευμένοι τεχνίτες προσκαλούνται νά στελεχώσουν τή Λατινική "Αμερική. "Ιταλοί φεύγουν για τή Γερμανία αλλά "Ελληνες και "Ισπανοί πηγαίνουν στήν "Ιταλία, αφήνοντας στήν πατρίδα τους κενές θέσεις για ξένους εργάτες.

6. Μεταναστευτικά ρεύματα και στήν "Ανατολική Εύρώπη;

ΜΕΧΡΙ ΤΩΡΑ έξετάσαμε τήν κίνηση εργατικών χεριών στα πλαίσια του λεγόμενου Δυτικού Κόσμου, πού κυριαρχείται από έναν συνεχώς εξελισσόμενο κοινωνικά νεοκαπιταλισμό. Τοίτο μπορεί νά οδηγήσει στή σκέψη πώς ή κινητικότητα των εργατικών χεριών είναι χαρακτηριστικό του νεοκαπιταλισμού. "Ομως οι τελευταίες πληροφορίες γύρω από τήν οικονομική εξέλιξη των "Ανατολικών Χωρών της Εύρώπης δεβαιώνουν τήν έμφάνιση μεταναστευτικών ρευμάτων και σ' αυτές. Πρώτα πρώτα, ύπάρχει σημαντική μεθοριακή μετανάστευση άνάμεσα σέ χώρες λιγώτερο

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΠΟΛΥΖΟΥ

Σύντομο ιστορικό της ελληνικής μετανάστευσης

ΚΑΤΑ τήν πρώτη εικοσαετία του 20ού αιώνα, ή όμαδική υπερπόντια ελληνική μετανάστευση πήρε κατά κύριο λόγο τήν κατεύθυνση προς τίς "Ενωμένες Πο-

άνεπτυγμένες, όπως ή Πολωνία, και άλλες περισσό-τερο άνεπτυγμένες, όπως ή Τσεχοσλοβακία.

"Αλλά ή γεωγραφική κατανομή των πόλων οικονομικής άνάπτυξης και στίς χώρες αυτές έγινε κατά τέτοιο τρόπο πού αντί ή βιομηχανία νά μετακινήθι προς τούς εργάτες, μεταναστεύουν οι εργάτες προς τή βιομηχανία. Κι' όχι μόνο οι εργάτες της Ίδίας της χώρας (π.χ. Πολωνοί άγρότες προς τήν ύδροκέφαλη Βαρσοβία) αλλά και εργάτες των γειτονικών χωρών. Τοίτο γίνεται δειλά - δειλά και άνεπίσημα. "Οπως άνεπίσημα άρχισε κάθε μετανάστευση άνάμεσα και στίς δυτικοευρωπαϊκές χώρες. "Ομως ή επίσημη άναγνώριση, όργάνωση και αύξηση της μετανάστευσης στίς "Ανατολικές χώρες παρουσιάζει προβλήματα δογματικά. Δέν θά έπρεπε σέ μιά κοινότητα σοσιαλιστικών χωρών νά ύπήρχε άνισομερής άνάπτυξη πού νά άπαιτεί μετανάστευση, ξεριζώμα εργατών. Φαίνεται όμως πώς στίς συσκέψεις της ΚΟΜΕΚΟΝ, διαπιστώθηκε ή ύπαρξη οικονομικών άδιεξόδων έξ ατίας της έλλειψης εργατών σέ μιά χώρα και τού περισσέματος εργατών σέ μιά άλλη. "Αντιμετωπίζεται λοιπόν ο συμψηφισμός μέ τή μετανάστευση για νά μήν έμποδισθί ή οικονομική άνάπτυξη των "Ανατολικών χωρών. "Ας σημειωθί πώς και μέσα στήν Σοβιετική Ρωσία, μαζί μέ τήν άποσταλινοποίηση, έμφανίστηκε ή έλεύθερη έσωτερική μετανάστευση στή θέση της βίαιης μετακίνησης πληθυσμών της σταλινικής έποχής. Νεοκομμουνισμός και νεοκαπιταλισμός τείνουν κι' έδω νά προσεγγίσουν. Μερικοί προχωρούν στήν πρόδλεψη άκόμη και μιάς μελλοντικής άνταλλαγής εργατικών χεριών άνάμεσα σέ δυτικές και άνατολικές χώρες. Μήπως ή Γιουγκοσλαβία δέν πραγματοποιεί μιά περιωρισμένη τέτοια άνταλλαγή;

7. Συμπέρασμα

ΧΡΟΝΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟ από καταβολής κόσμου τό φαινόμενο της παγκόσμιας μετανάστευσης, έμφανίζεται κάθε φορά μέ καινούργια μορφή. Μοχλός της οικονομικής άνάπτυξης σήμερα, ή μετανάστευση παρά τό ύψηλό κοινωνικό κόστος της, πού όφείλεται στίς κοινωνικο-ψυχικές θυσίες των μεταναστών, είναι και μπορεί νά γίνει περισσότερο, άν προγραμματισθί, τό καλύτερο μέσο προσέγγισης των λαών όλων των ήπείρων και σύμμιξης των πολιτισμών τους.

λιτείες. Περισσότερο από τετρακόσιες χιλιάδες μετανάστες εγκατέλειψαν τήν χώρα γιατί δέν ύπήρχαν οι δυνατότητες νά άπασχοληθούν και νά ζήσουν. Πριν από τό 1909 τό τότε καθεστώς δέν είχε κατορθώσει νά πραγματοποιήσθι τίς άγροτικές μεταρρυθμίσεις.

νά θέσει θεμελιώδεις αρχές κοινωνικής πολιτικής, νά υιοθετήσει ορισμένα βασικά μέτρα γιά τήν ταχεία οικονομική ανάπτυξη.

Ἡ ὁμαδική καί ὀριστική διαρροή τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ στίς μακρινές ὑπερωκεάνειες χώρες εἶχε σάν συνέπεια νά συγκλονίζει, νά ὑποσκάπτει τήν ὑπόσταση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μά ἡ ἀπειλή αὐτή δέν πραγματοποιήθηκε, κι' αὐτό συνέβη γιατί κάποιοι ἀκούσιος φραγμός ἦλθε νά προστατεύσει τόν 'Ελληνισμό. Πρόκειται γιά τόν ἀμερικανικό νόμο τοῦ 1920 πού εἶναι γνωστός σάν ἀνόμος τῶν ποσοτώσεων» γιατί περιώρισε σέ μικρά ποσοστά τή μετανάστευση.

II

ΤΑ ΚΕΝΑ πού δημιούργησε ἡ ὑπερπόντια μετανάστευση ἦλθε νά καλύψει ἡ τραγωδία τῆς Μικρασιατικής καταστροφῆς. Στά πέντε ἑκατομύρια τῶν 'Ελλήνων τῆς ἐλεύθερης 'Ελλάδας ἦλθαν νά προστεθοῦν οἱ 1.200.000 πρόσφυγες. Τό κακό ὅμως εἶχε γίνει. Ἡ παράδοση ἄφησε δοθείς τίς ρίζες τῆς. Ἡ προσωρινή ἀνακούφιση πού ἔφερναν τά μεταναστευτικά ἐμβάσματα, ἡ ἔλλειψη ἐργασίας καί προοπτικῆς οικονομικῆς ἀνάπτυξης προκαλοῦσαν πάλι σέ πολλές περιοχές ἕνα ἀνανεούμενο ὑπερπόντιο μεταναστευτικό ρεῦμα. Οἱ πληθυσμοί πού παρέμεναν ἔχαναν τήν συνήθεια τῆς παραγωγικῆς προσπάθειας. Ἀποκοτοῦσαν τήν νοστροπία τοῦ εἰσοδηματία ἀπό τήν ἐργασία τῶν ξενιτεμένων.

Ἐσώτσο χάρι στήν ἀνακοπή τῆς ἀθρόας ὑπερπόντιας μετανάστευσης, χάρι στό «νέο αἷμα» τοῦ μικρασιατικοῦ ἑλληνισμοῦ καί τήν μεγαλύτερη δημογραφική πυκνότητα πού ἐπρόκάλυψε ἡ αἰφνίδια αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ οικονομική δραστηριότητα τῆς χώρας ἄρχισε νά συγχρονίζεται. Οἱ πρώτες διομηχανίες ἔκαναν τήν ἐμφάνισή τους κατά τήν περίοδο τοῦ μεσοπολέμου (1922 - 1940) καί αὔξησαν τίς ἐυκαιρίες γιά τήν ἀπασχόληση τῶν ἐργατικῶν χεριῶν πού ἔμειναν σέ ἀδράνεια ἢ ὑποαπασχόληση.

III

ΥΣΤΕΡΑ ἀπό τίς πολλές καταστροφές πού συσάφωρε ο ἑ δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, τό ὑπερπόντιο μεταναστευτικό ρεῦμα ὄρθη καί πάλι τήν παλιά του ἔνταση καί συνέβαλε κατά ἕνα μέρος στήν ἀνακούφιση τῆς ἀνεργίας καί τῆς ὑποαπασχόλησης. Τό ἰσοζύγιο πληρωμῶν κάλυψε σημαντικό μέρος ἀπό τό ἔλλειμμά του μέ τά μεταναστευτικά ἐμβάσματα.

Ἡ ὑπερπόντια ὅμως αὐτή ἀφαίμαξη τῶν ἐργατικῶν χεριῶν ἄρχισε κάθε μέρα καί περισσότερο νά συμπορεύεται μέ τό φαινόμενο τῆς ὑπογεννητικότητας. Κάτω ἀπό τήν ἐπίδραση πού ἐκδηλώνεται ἀπό πολλούς παράγοντες πού συνοψίζονται στήν νοστροπία τῶν ἀνθρώπων τοῦ σύγχρονου πολιτισμοῦ, ὁ ἐκούσιος περιορισμός τῆς ἀναπαραγωγῆς τοῦ ἀνθρώπου συναγνίζεται τίς δημογραφικές συνέπειες τῆς μαζικῆς ἀπο-

δημίας τῶν ἐκλεκτῶν ἀπό ὑγεία καί ἴσως ἐπαγγελματική κατάρτιση ἐργατικῶν χεριῶν. Ἡ ἀγνοία τῶν γεγονότων αὐτῶν εἶχε σάν συνέπεια ὄχι νά ἀποθαρρυνθεῖ ἡ ὑπερπόντια μετανάστευση, ἀλλά ἀντίθετα νά ἐνισχυθεῖ μέ διάφορα μέσα ἀπό τίς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες καί τήν πρωτοβουλία μιᾶς διεθνούς 'Επιτροπῆς μέ τόν τίτλο Διακυβερνητική 'Επιτροπή Μεταναστεύσεων ἐξ Εὐρώπης (Δ.Ε.Μ.Ε.). Ἔτσι μετανάστευσαν στό χρονικό διάστημα 1953 - 1964 περίπου 250.000 Ἕλληνες πρὸς τίς ὑπερπόντιες χώρες.

IV

ΣΤΟ ΑΝΑΜΕΤΑΞΥ οἱ χώρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης μετά τήν ἀποκατάσταση καί τήν ραγδαία ἄνοδο τῆς οικονομίας τῶν πού εἶχε σάν συνέπεια τήν πλήρη ἀπασχόληση τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῶν, ἐμφανίζονται κατά τά τελευταῖα χρόνια σάν δυνατός μαγνητικός πόλος γιά τοὺς Ἕλληνες ἐργαζόμενους. Ἡ μεγάλη διαφορά στά ἡμερομίσθια τῶν ἐργαζομένων, πρὸ παντός τῶν ἀνειδικεύτων, ξεσηκώνει γιά μετανάστευση ὄχι μόνο τά ἀνεργά καί ὑποαπασχολούμενα ἐργατικά χέρια, ἀλλά κι' ἐκεῖνα πού εἶχαν μέχρι σήμερα σημαντική συμμετοχή στήν ἐλληνική οικονομία.

Πρώτη ἡ Γαλλία ἐνδιαφέρθηκε γιά Ἕλληνες ἐργαζόμενους. Μέ τήν παλιά παράδοση πού εἶχε ἡ χώρα αὐτή ἀπό τόν πρῶτο ἀκόμα παγκόσμιος πόλεμος νά δέχεται ξένους ἐργάτες, κατά κύριο λόγο ἀπό τήν Ἱταλία, εἶχε ὑπογράψει μέ τίς χώρες αὐτές τίς εὐνοϊκότερες γιά τοὺς μετανάστες εἰδικές μεταναστευτικές συμβάσεις. Ἔτσι δόθηκε ἡ εὐκαιρία καί στή χώρα μας, χάρι στή δραστηριότητα τῆς ὑπηρεσίας Κοινωνικῆς Πολιτικῆς τοῦ Ὑπουργείου Συντονισμοῦ, νά κατοχυρώσει γιά πρώτη φορά μέ εἰδική σύμβαση τά δικαιώματα τόσο αὐτῶν πού μετανάστευσαν ὅσο καί τῆς οἰκογένειας πού ἄφησαν φεύγοντας.

V

ΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ μετανάστες πρὸς τή Γαλλία ἀπό τό 1955, δηλαδή ἀπό τότε πού κυρώθηκε ἡ ἑλληνογαλλική σύμβαση, μέχρι σήμερα ἀντιπροσωπεύουν μερικές μόνο χιλιάδες, ἡ σύμβαση αὐτή χρησιμοποιήθηκε σάν βασικό μοντέλο πού ἐπέτρεψε δυό χρόνια ἀργότερα νά ὑπογραφεῖ ἀκόμα πιό βελτιωμένη ἡ ἑλληνοβελγική μεταναστευτική σύμβαση γιά νά προστατεύσει τοὺς 20.818 ἐργάτες πού πῆγαν νά δουλέψουν στά βελγικά ἀνθρακωρυχεῖα ἀπό τό 1955 ὡς τό 1962. Τό ἴδιο συνέβη μέ τή Γερμανία τρία χρόνια μετά τήν ὑπογραφή τῆς ἑλληνοβελγικῆς σύμβασης.

Πρὸς τή χώρα αὐτή στρέφεται σήμερα τό μεγαλύτερο μέρος ἐκείνων πού μεταναστεύουν στίς εὐρωπαϊκές χώρες. Ὑπολογίζεται πὺς 160.000 περίπου Ἕλληνες ἐργάτες ἀπασχολοῦνται σήμερα ἀπό τή γερμανική οικονομία. Μέχρι σήμερα ἀνεχώρησαν γιά τή Γερμανία περίπου 220.000, ποσοστό ὅμως 20 - 30 % ἐπαναπατρίζεται.

Ἀξίζει νά σημειωθεῖ πὺς παράλληλα μέ τήν πρῶ-

τη μεταναστευτική σύμβαση πού ὑπογράφηκε μέ τήν Γαλλία, κυρώθηκαν καί δυό ἄλλες σχετικές συμβάσεις. Ἡ μία εἶναι γιά τήν κοινωνική ἀσφάλιση αὐτῶν πού μεταναστεύουν. Χάρι στή σύμβαση αὐτή πού χρησίμευσε σάν μοντέλο γιά νά ὑπογραφεῖ παρόμοια μέ τό Βέλγιο καί τή Γερμανία, οἱ Ἕλληνες μετανάστες μπορούν νά συνυπολογίζουν γιά τήν κοινωνική τους ἀσφάλιση τό χρόνο πού δούλεψαν στίς συμβαλλόμενες χώρες. Ἡ τρίτη σχετική διμερῆς σύμβαση ἀναφέρεται στήν ἐπαγγελματική ἐκπαίδευση καί μετεκπαίδευση ἐκείνων πού μετακινοῦνται καί ἀπασχολοῦνται σέ ἐπιχειρήσεις ἐγκατεστημένες στίς συμβαλλόμενες χώρες.

Μέσα στά συμβατικά πλαίσια πού ἀναφέραμε

Προβλήματα τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν στή Δυτική Εὐρώπη

Η ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ παρουσίαση τῶν προβλημάτων τῶν Ἑλλήνων μεταναστῶν στή Δυτική Εὐρώπη θά γίνη χωριστά γιά κάθε μιὰ ἀπό τίς παρακάτω τρεῖς φάσεις τῆς μετανάστευσης:

- Προετοιμασία γιά τήν ἀναχώρηση
- Διαβίωση καί ἐργασία στό ἐξωτερικό
- Ἐπιστροφή στήν Ἑλλάδα

1. Προετοιμασία γιά τήν ἀναχώρηση

ΚΑΤΑ ΚΑΝΟΝΑ οἱ ὑποψήφιοι μετανάστες δέν εἶναι καθόλου καλὰ πληροφορημένοι γιά τίς συνθήκες ἐργασίας καί διαβίωσης στή Δυτική Εὐρώπη, εἴτε στρατολογοῦνται ἀπό ἀνεύθυνους πράκτορες, εἴτε ἀπό ἐπίσημες ξένες Ὑπηρεσίες, εἴτε ἀναχωροῦν μόνοι τους σάν τουρίστες.

Ἄλλωστε τά συμβόλαια ἐργασίας ὑπογράφονται τήν παραμονή τῆς ἀναχώρησης ἢ οἱ πληροφορίες δίνονται συχνά ὅταν πιά ὁ μετανάστης ἔχει ἀποφασίσει νά φύγει. Ἔτσι οἱ καθυστερημένες πληροφορίες ἢ οἱ ὅροι τῶν συμβολαίων πού ὑπογράφονται καί χωρίς νά διαβαστοῦν, δέν μπορούν νά παίξουν κανένα ρόλο προετοιμασίας τοῦ μετανάστη. Γι' αὐτό, τό μεγάλο μέρος τῶν μεταναστῶν, ὅταν φθάσει στήν χώρα προορισμοῦ, νοιώθει μιάν ἀπογοήτευση πού πολλές φορές τό ὀδηγεῖ σέ διαμαρτυρίες, στάσεις, ταραχές καί δημιουργεῖ τό πρῶτο κύμα ἐπιστροφῆς στήν πατρίδα. Βασική αἰτία ἀπογοήτευσης εἶναι ἡ τακτική τῶν διαφόρων πληροφοριοδοτῶν καί ἐπιμένουν στά πλεονεκτήματα τῆς μετανάστευσης καί νά ἀποσιωποῦν τά μειονεκτήματά της γιά τό μετανάστη. Προβάλλονται τά μεγάλα ἡμερομίσθια τοῦ ἐξωτερικοῦ χωρίς νά δίνεται ἡ συμπληρωματική πληροφορία πὺς στίς μεγάλες ἀμοι-

ἀλλά καί ἔξω ἀπ' αὐτά μετανάστευσαν συνολικά περισσότερα ἀπὸ 600.000 ἄτομα ἀπὸ τό 1946 ὡς σήμερα. Οἱ μισοί περίπου ἀπὸ τοὺς μετανάστες πῆγαν στή Δυτική Εὐρώπη καί οἱ ἄλλοι στίς ὑπερπόντιες χώρες. Οἱ τρεῖς στοὺς τέσσερις μετανάστες εἶναι ἄτομα ἐνεργά ἡλικίας 18 - 30 ἐτῶν. Ἡ ὑπερπόντια μετανάστευση περιλαμβάνει πολλές οἰκογένειες. Ἀντίθετα ὁ ἀριθμός τῶν οἰκογενειῶν στήν εὐρωπαϊκή μετανάστευση εἶναι σχετικά μικρός. Τέλος παρατηρήθηκε πὺς ἀπὸ τήν Εὐρώπη ἐπιστρέφουν ἀρκετοί καί νέοι ἀκόμη μετανάστες, ἀλλά ἀπὸ τίς ὑπερπόντιες χώρες ἐπιστρέφουν ἐλάχιστοι καί πάντα ἡλικιωμένοι, ὅταν πάρχουν σύνταξη γιά νά περάσουν τά γεράματά τους στήν πατρίδα.

βές ἀντιστοιχεῖ μεγάλο κόστος ζωῆς, πὺς οἱ στεγαστικές συνθήκες εἶναι κακές, πὺς ἡ κοινωνική προσαρμογή ἀπαιτεῖ σκληρές θυσίες ἀπὸ τοὺς μετανάστες.

Πραγματικά, οἱ μετανάστες μας φ ε ύ γ ο υ ν ἀ π ρ ο ε τ ο ἰ μ α σ τ ο ι γ ι ἄ τ ῆ ζ ω ῆ σ τ ῆ ν ε ὐ ρ ω π α ῖ κ ῆ δ ι ο μ η χ α ν ῖ κ ῆ κ ο ι ν ω ν ῖ α, ὅπου τά ἦθη καί τά ἔθιμα ἐμφανίζονται ἐξωτερικά νά διαφέρουν τόσο ἀπὸ τά ἦθη καί ἔθιμα τῆς δικῆς μας ἀγροτικῆς ἀκόμη κοινωνίας. Πρόσθετη δυσκολία στήν κοινωνική προσαρμογή εἶναι δέδαια ἡ ἔλλειψη στοιχειώδους προετοιμασίας στήν ξένη γλῶσσα. Ὅλα αὐτά ἐξηγοῦν καί τό συγκριτικά μεγάλο ποσοστό κοινωνικῶν παραστρατημάτων, μεταξύ τῶν μεταναστῶν (ἐγκλήματα κατά τῶν ἠθῶν, ἐγκατάλειψη τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, παράνομες συμβιώσεις, ἐξώγαμα τέκνα, παιδοκτονίες).

Ο ὅ τ ε ἐ π α γ γ ε λ μ α τ ῖ κ ῆ π ρ ο ε τ ο ἰ μ α σ ῖ α ἢ προσανατολισμός γίνεται στοὺς μετανάστες. Ἔτσι πολλοί ἀπασχολοῦνται στίς πολὺ βαρεῖς ἢ ἐπικίνδυνες δουλειές, μέ ἀποτέλεσμα τῆ φθορᾶ τῆς υγείας τους (φυματίωση ἀνθρακωρύχων, ἀκρωτηριασμοί ἀπὸ ἐργατικά ἀτυχήματα, διανοητικές καί ψυχικῆς διαταραχές). Κι' ὅμως, θά ἦταν δυνατό νά πολλαπλασιάζονταν ὅλα αὐτά μέ μιὰ κατάλληλη προπαρασκευή, πού θά γινόταν ἐδῶ μέ ἔξοδα τῶν χωρῶν προορισμοῦ μεταναστῶν.

Ἡ π ρ ο ε π ἰ λ ο γ ῆ καί ἡ κ α τ α ν ο μ ῆ τ ῶ ν μεταναστῶν δέν εἶναι ὁ ρ θ ο λ ο γ ῖ κ ῆ. Πολλές φορές μεταναστεύουν ἐργάτες πού ἔχουν ἐργασία ὅταν οἱ ἀνεργοὶ παραμένουν. Μεταναστεύουν ἀπὸ ὀρισμένες πεδινές περιοχές, ἀλλά ὀρισμένες ὄρεινές περιοχές ἔχουν ἀσήμαντη μετανάστευση. Τέλος, σπάνια στέλνονται ἐργάτες σέ δουλειές πού τίς γνωρίζουν πρὶν φύγουν. Τά

μέλη οικογενειών στέλνονται τυχαία σέ διάφορα μέρη τής ξένης χώρας, κι' όταν ακόμα υπάρχει δυνατότητα νά σταλούν στό ίδιο μέρος. "Ετσι πολλές οικογένειες μεταναστών διαλύονται στό έξωτερικό. 'Αλλά και όσες παραμένουν έδω, δέν έχουν καμμία κοινωνική προστασία.

Βασικά κίνητρα τών μεταναστών όταν φεύγουν είναι:

● Τών άγροτών, νά έξοικονομήσουν ένα ποσό χρημάτων, και δευτερώτερα νά μάθουν μιά τέχνη.

● Τών έργατών πόλεων, νά βρουν τακτική δουλειά, νά μάθουν τέχνη, και δευτερώτερα νά έξοικονομήσουν ένα χρηματικό ποσό.

● Τών γυναικών, νά έξοικονομήσουν ένα ποσό γιά τήν προίκα ή άν είναι παντρεμένες γιά νά βοηθήσουν τόν άντρα τους, γιά νά μορφώσουν τά παιδιά τους.

2. Διαβίωση και άπασχόληση στην Εύρώπη

Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ τών μεταναστών, άγροτικής ή εργατικής προέλευσης, γίνεται κυρίως στά άνθρακωρυχεία, στίς οικοδομές και στά δημόσια έργα, στή μεταλλοβιομηχανία. Οί άπλές θέσεις εργασίας πού καταλαμβάνουν οί μετανάστες στό έξωτερικό, δέν έχουν σχέση μέ τή σύνθετη «τέχνη» τής βιοτεχνίας και τής μικροβιομηχανίας του τόπου μας. Είναι θέσεις εργασίας, πού θά πολλαπλασιαστούν κι' έδω όταν επιταχυνθεί ή εκβιομηχάνιση. Πολλοί από τούς πύο γραμματισμένους μετανάστες ή μερικοί τυχεροί κατορθώνουν, ύστερα από πολλές έπίμονες αναζητήσεις, νά τοποθετηθούν σέ εργασίες όπου αποκτούν πραγματικά βιομηχανική ειδίκευση (τορναδόροι, φρεζαδόροι, ηλεκτροσυγκολλητές, ηλεκτρολόγοι κλπ.). Καί τότε διαπρέπουν.

Συχνά οί έπαγγελματικές άναζητήσεις τών μεταναστών είναι λαθεμένες. Π.χ. πολλοί επιδιώκουν νά προσληφθούν σέ εργοστάσια κατασκευής αυτοκινήτων μέ τή λαθεμένη έντύπωση πώς θά γίνουν τεχνίτες έπισκευαστές αυτοκινήτων, έπαγγελμα πού κατά τή γνώμη τους έχει πέραση στην 'Ελλάδα. Τά καλύτερα στοιχεία πηγαίνουν σέ νυχτερινές επαγγελματικές σχολές. Οί περισσότεροι από τούς νέους στην ήλικία σχεδιάζουν τόν πρώτο καιρό νά πάρουν ένα δίπλωμα τεχνίτη στην Εύρώπη γιά νά βρουν καλή και σίγουρη δουλειά στην 'Ελλάδα. 'Αλλά οί δυσκολίες τής γλώσσας και τών γενικών συνθηκών ζωής και εργασίας κάμπτουν τή θέληση πολλών, τούς κάνουν νά εγκαταλείψουν αυτό τό σχέδιο.

'Από τήν άπασχόληση τών μεταναστών στην Εύρώπη, προκύπτει μιά γενική ώφέλεια γιά τούς ίδιους και

τήν 'Ελλάδα: ή προσαρμογή τους στον ταχύ ρυθμό τής μονότονης καταμερισμένης βιομηχανικής εργασίας. "Ετσι είναι έτοιμοι γιά τήν κάλυψη κατά 80% του προσωπικού τών συγχρονισμένων βιομηχανιών, πού θά ιδρυθούν στην χώρα μας. Μέ μιά έντατική μετεκπαίδευση, πριν επιστρέψουν ή άφού επιστρέψουν, οί καλύτεροι μετανάστες μπορούν μάλιστα νά γίνουν μεσαία στελέχη τών νέων ελληνικών επιχειρήσεων.

Η κοινωνική ζωή τών μεταναστών στό έξωτερικό παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες. 'Επειδή άγνοούν τή γλώσσα του ξένου τόπου, οί δυνατότητες έπαφών και κοινωνικών σχέσεων μέ τόν πληθυσμό τής χώρας ύποδοχής είναι τόν πρώτο καιρό μικρές. Η συστέγαση τών μεταναστών σέ όμαδικά ύπνωτήρια ή στίς ίδιες συνοικίες, τούς αναγκάζει νά ζουν πολύ μεταξύ τους. Σ' αυτό συντελεί και ή τάση τής μεγαλύτερης όμάδας τών μεταναστών μας, δηλαδή τών άγροτών, νά περιορίζουν τά έξοδά τους στό ελάχιστο γιά νά συγκεντρώσουν πύο γρήγορα τό ποσό πού θά τούς επιτρέψει νά γυρίσουν στην πατρίδα. "Αλλοι πάλι άποφασίζουν νά ζήσουν όπως οί εύρωπαιοι συνάδελφοί τους (και τούτο κάνουν κυρίως οί μετανάστες πού προέρχονται από τίσ ελληνικές πόλεις και οί πύο νέοι στην ήλικία άπ' τούς άγρότες). Όμως έτσι ξοδεύουν σχεδόν όλο τό μισθό τους. Μερικοί πολύ νέοι ξοδεύουν περισσότερα από όσα κερδίζουν και καλύπτουν τή διαφορά μέ έμβόσματα πού στέλνουν οί γονείς από τήν 'Ελλάδα, νομίζοντας πώς τά παιδιά δουλεύουν λίγο γιά νά πηγαίνουν τό βράδυ σέ επαγγελματικά σχολεία.

Η κοινωνική προσαρμογή στην Εύρώπη δέν διευκολύνεται από τήν ύπαρξη ελεύθερου Σαββατοκύριακου, πού θεωρητικά άποτελεί μιά εύκαιρία γιά κοινωνικές έπαφές μέ τούς ξένους. 'Ο ελεύθερος χρόνος κυλά μέ τή νοσταλγία τής πατρίδας, μέ τήν άνία τής πολύωρης παραμονής σ' ένα καφενείο ή στό σιδηροδρομικό σταθμό, πού έγινε κέντρο συνάντησης τών 'Ελλήνων, μέ τήν χαρτοπαιξία, μέ τή φυγή άπ' τήν πραγματικότητα πού προσφέρει μιά ειδική βιομηχανία ποικίλης ψυχαγωγίας τών ξένων εργατών.

Ένα όλόκληρο ύποπρολεταριάτο και πολλές φορές όύπόκοσμος τής Εύρώπης, έχουν άναλάβει τό ρόλο τής «ύποδοχής» τών ξένων έργατών. Μ' αυτό τό περιβάλλον, πού μαθαίνει εύκολα τή γλώσσα και τίσ αδυναμίες τών μεταναστών μας, έρχονται άρχικά σέ έπαφή οί ξενιτεμένοι μας. 'Από αυτή τήν έπαφή πρωτογνωρίζουν τήν εύρωπαϊκή κοινωνία. Φυσικά σχηματίζουν τίσ πύο λαθεμένες, τίσ πύο έξωτερικές έντυπώσεις γιά τό δυτικοευρωπαϊκό πολιτισμό. Μέ τόν καιρό πολλοί μετανάστες έρχονται σ' έπαφή μέ τό υγιές κοινωνικό περιβάλλον, μέ τίσ εργατικές οικογένειες. Έχουν μάθει λίγο τήν ξένη γλώσσα και ή πείρα πού άπόκτησαν στό μεταξύ τούς βοηθά νά έμβαθύνουν στά κοινωνικά φαινόμενα. 'Ανακαλύπτουν

τότε τίσ ιδιαίτερες άξίες του ξένου πολιτισμού και σιγά-σιγά τίσ άποδέχονται, τίσ άφομοιώνουν. Συνήθίζουν στην καθαριότητα, στην καλή τροφή, στους εύγενικούς τρόπους, στην τακτική ζωή, στό σεβασμό τών δικαιωμάτων τής γυναίκας κ.λπ.

Τό όφελος από τήν έπαγγελματική και κοινωνική προσαρμογή τών μεταναστών στό έξωτερικό είναι σημαντικό γιά τούτους και γιά τή χώρα μας. Μόλις προχωρήσει ή εκβιομηχάνιση κι' έδω, θά φανεί καθαρά ή διαφορά άνάμεσα στην τεχνική και κοινωνική ποιότητα τών εργατών βιομηχανίας πού θά προέρχεται από τήν ύπαιθρο και εκείνων πού θά επιστρέφουν από τό έξωτερικό. 'Αλλά άυτή ή ώφέλεια έχει μεγάλο κοινωνικό κόστος, δηλαδή είναι άπαράδεκτα ύπερβολικές οί θυσίες πού κάνει ό κάθε μετανάστης γιά νά προσαρμοσθεί και νά πετύχει στην Εύρώπη. Είναι σημαντικό τό ποσοστό εκείνων πού παραστρατούν, άποτυχαίνουν, τραυματίζονται ψυχικά και σωματικά ή χάνουν και τή ζωή τους γιά νά πετύχει τό ύπόλοιπο μέρος τών μεταναστών και γιά νά ώφεληθεί έτσι ή χώρα μας.

Η έλλειψη προετοιμασίας, προστάσιας και κοινωνικής συμπαράστασης τών μεταναστών άπό τίσ ελληνικές 'Αρχές είναι βασική αίτία του μεγάλου κοινωνικού κόστους τής μετανάστευσης. 'Αρχικά ή πλαισίωσή τους άφέθηκε σέ άσυνείδητους ιδιώτες 'Ελληνες, πού γνωρίζοντας στοιχεία τής ξένης γλώσσας, παραλάμβαναν τούς μετανάστες στους σιδηροδρομικούς σταθμούς του έξωτερικού (ή τούς ξεσήκωναν οί ίδιοι από τά χωριά τους) έσπράττοντας ύπερβολικά μεγάλες άμοιβές γιά νά τούς τοποθετήσουν σέ εργασία. 'Αλλά κι' όταν άρχισε ή έπίσημη μετανάστευση μέ συμβόλαια εργασίας, πού ύπογράφονται πριν φύγουν οί εργάτες από τή χώρα μας, ή εκμετάλλευση δέν έλειψε. Οί επιτήδειοι εμφανίστηκαν σαν διερμηνείς τών εργοστασίων και κατά κανόνα άπ' αυτή τή θέση έβλαψαν και βλάπτουν τούς μετανάστες. Οί πύο πολλοί πρόξενοι τής χώρας μας στην Εύρώπη είναι ακόμα και σήμερα άμισθοι ξένοι έπιχειρηματίες πού άγνοούν τή γλώσσα μας και συχνά έχουν δεσμούς μέ τούς ξένους εργοδότες τών μεταναστών μας. Οί 'Ελληνες κληρικοί και ύπάλληλοι τών προξενείων και τών κλιμακίων του 'Υπουργείου 'Εργασίας, όπου ύπάρχουν, είναι άνεπαρκείς άριθμητικά και στερούνται συνήθως τών άπαραιτήτων προσόντων γιά τό είδος τής κοινωνικής εργασίας πού άπαιτεί ή προστασία και ή έξυπηρέτηση τών μεταναστών. Λίγοι γνωρίζουν όσο πρέπει τή γλώσσα του ξένου τόπου και σχεδόν κανένας δέν έχει προπαίδευση κοινωνικού λειτουργού. 'Αλλά και τά μέσα πού έχουν στη διάθεσή τους είναι άνεπαρκή. Κι' όταν ύπάρχουν τά μέσα δέν γίνεται ή πρέπουσα αξιοποίησή τους. Π.χ. ίσαμε πριν ένα χρόνο περίπου, μοναδική ραδιοφωνική ψυχαγωγία τών μεταναστών ήταν οί έκπομπές

λαϊκών ελληνικών τραγουδιών από τό Ραδιοσταθμό τής Βουδαπέστης. Λίγη φαντασία και καλή θέληση ήταν άρκετή γιά νά οργανωθούν τελευταία άναμεταδόσεις ειδικών προγραμμάτων του ΕΙΡ από δυτικοευρωπαϊκούς σταθμούς. Δέν θά μπορούσε νά είχε γίνει τούτο πριν από χρόνια; 'Αντί αυτού του μέτρου, είχε οργανωθεί ή καταγραφή τών όνομάτων τών μεταναστών πού ζητούσαν μετάδοση ελληνικών τραγουδιών από τό σταθμό τής Βουδαπέστης. "Ετσι όταν οί μετανάστες αυτοί επέστρεφαν στην 'Ελλάδα, τούς ύποδεχόταν στα σύνορα ό αστυνομικός φάκελλος...

Οί 'Ελληνες ύπάλληλοι στίς ξένες χώρες καθώς και οί κεντρικές ύπηρεσίες τους γνωρίζουν πολύ άδριστα τόν αριθμό και τήν κατανομή τών μεταναστών. 'Ακόμη περισσότερο άγνοούν τό είδος και τό βαθμό επαγγελματικής εξάσκησης και τά συναφή στοιχεία καθενός από τούς μετανάστες τής περιοχής τους. Τό πύο άδύνατο σημείο αυτών τών στελεχών είναι ή έλλειψη και δικής τους προσαρμογής στό ξένο περιβάλλον και ή χαλαρή στάση πού παίρνουν όταν καλούνται νά ύπερασπίσουν τά δίκαια αίτήματα τών μεταναστών, πού στηρίζονται στίς διακρατικές συμβάσεις και στα άτομικά συμβόλαια. Γι' αυτό οί μετανάστες μένουν μέ τήν έντύπωση πώς τό Κράτος μας τούς έχει εγκαταλείψει. Θά είναι άρκετή ή σχεδιαζόμενη επάνδρωση τών κλιμακίων τής Γερμανίας μέ 40 γερμανομαθείς νέους ύπαλλήλους γιά νά αλλάξει τήν έντύπωση αυτή; 'Όστόσο μιά γενική πικρία κυριαρχεί άνάμεσα στους εργάτες μας στην Εύρώπη, πού τήν εκμεταλλεύονται έντεχνα διάφορες προπαγάνδες (κομμουνιστές, νεοναζιστές, χιλιαστές κ.λπ.)

Παρ' όλα αυτά οί μετανάστες δέν παύουν νά είναι άκόμη στενά δεμένοι μέ τήν πατρίδα. Παντρεύονται κυρίως 'Ελληνίδες και προσπαθούν νά διατηρήσουν ελληνική συνείδηση στα παιδιά τους, άν και ούτε σ' αυτό δέν τούς βοηθά ως τώρα ή 'Ελλάδα. Σχεδιάζεται πάντως νά γίνει κάτι μέ τή δημιουργία ελληνικών σχολείων. 'Επισκέπτονται συχνά τόν τόπο τους σχεδόν όλοι οί μετανάστες και σκοπεύουν πάντα νά επιστρέψουν όριστικά, όταν έξοικονομήσουν ένα άρκετό ποσό, όταν μάθουν μιά τέχνη πού τούς εξασφαλίζει έδω σίγουρη δουλειά ή όταν βαρεθούν τήν ξενιτιά. Προϋπόθεση τής επιστροφής τους δέν είναι νά πάρουν στην 'Ελλάδα τό ίδιο ήμερομίσθιο μέ εκείνο τής Εύρώπης (180 δρχ. τήν ήμέρα κατά μέσον όρο, γιά 21 μέρες τό μήνα, πού αύξάνονται μέ τίσ εξαντλητικές ύπερωρίες). Δέχονται νά έργασθουν έδω μέ μικρότερη άμοιβή άν έχουν τακτική δουλειά και κοινωνικό κλίμα στίς επιχειρήσεις άνάλογο μέ τής Εύρώπης. Τούτο ίσχύει ιδιαίτερα γιά τούς πύο ειδικευμένους άπ' τούς μετανάστες.

Είναι άξιοσημείωτο πώς πολλοί άγρότες έπιθυμούν πριν επιστρέψουν νά αγοράσουν τρακτέρ ή άλλα γεωργικά μηχανήματα και εργαλεία. "Αλλοι μετανάστες έπιθυμούν νά φέρουν βιοτεχνικά μηχανήματα. "Ο-

μως ο μεγάλος δασμός των ατομικών εισαγωγών τους εμποδίζει να τοποθετήσουν έτσι παραγωγικά τό αποταμίεμά τους.

3. 'Επιστροφή στην 'Ελλάδα

ΠΟΛΛΟΙ από τους αγρότες που επιστρέφουν πηγαίνουν και μένουν πάλι στο χωριό τους, όπου με τό αποταμίεμά τους επεκτείνουν ή βελτιώνουν την αγροτική εκμετάλλευσή τους. Άλλοι μετανάστες, αγρότες ή εργάτες, γίνονται μικρέμποροι στα χωριά τους ή στα πιό κοντινά μικρά αστικά κέντρα ή χτίζουν ένα σπιτάκι ή καλύπτουν άλλες επείγουσες οικογενειακές ανάγκες (π.χ. την προίκα της αδελφής). Μερικοί ιδρύουν μικροβιοτεχνίες ή όταν θρουν δουλειά σε βιομηχανία εργάζονται σαν εργάτες.

Μερικοί ξαναμεταναστεύουν, όταν τό αποταμίευμα εξαντληθεί χωρίς στο άναμεταξύ να έχουν τακτοποιηθεί επαγγελματικά κατά τρόπο ικανοποιητικό. Κι' εδώ πρέπει να επαναληφθεί πώς ως τώρα δεν λαμβάνεται καμιά κρατική μέριμνα για την αξιοποίηση των επιστρεφόντων. Άφημένοι στον έαυτό τους, χωρίς κανένα προσανατολισμό από τό Κράτος, καταπιάνονται πολλές φορές με επαγγέλματα πληθωρικά (π.χ. μικρεμπόριο), όπου οι κίνδυνοι της άποτυχίας είναι μεγάλοι ή χρησιμοποιούν τό αποταμίευμα σε αλόγιστες επενδύσεις (π.χ. αγοράζονται τρακτέρ για πολύ

μικρές εκμεταλλεύσεις και τούτο είναι ασύμφορο). Όμως οι μετανάστες που επιστρέφουν είναι πρόθυμοι να αξιοποιηθούν και να τοποθετήσουν τις οικονομίες τους σύμφωνα με ένα πρόγραμμα τοπικής ανάπτυξης της γεωργίας ή της βιομηχανίας. Πόσοι μετανάστες δεν ζητούν πειστικά από τους ξένους εργοδότες τους να ιδρύσουν εργοστάσια στις επαρχίες μας; Και πόσοι αγρότες, αν και εργάζονται στις ξένες βιομηχανίες, δεν περιέρχονται τις αγροτικές περιοχές του έξωτερικού για να πάρουν ιδέες για την ανάπτυξη της δικής μας γεωργίας;

Στοιχεία διαλεχτά και ανήσυχα, οι μετανάστες μπορούν να γίνουν βασικοί συντελεστές της οικονομικής και κοινωνικής προόδου της χώρας. Τό πηδημα στο έξωτερικό δείχνει τη δεκτικότητα της αλλαγής, την έφεση για τό καλύτερο. 'Η ζωή στην Εύρώπη τους ανοίγει τά μάτια περισσότερο, τους ξυπνά, τους κάνει όχι μόνο πιό δεκτικούς αλλά και πιό ικανούς, πιό αποφασισμένους να συμβάλουν, επιστρέφοντας, στην πρόοδο. 'Η κοινωνική ήγεσία θά σταθεί αξία να προστατέψει τώρα στο έξωτερικό αυτή την εκλεκτή μερίδα του λαού μας και αύριο κι' άλλες να την αξιοποιήσει εδώ, ανοίγοντάς της τις πόρτες της οικονομικής και κοινωνικής ανόδου; 'Αν αυτό δεν γίνει, μερικοί μετανάστες άπογοητευμένοι από τόν τόπο μας δεν θά γυρίσουν πιά ποτέ, οι άλλοι όμως θά γυρίσουν και θά παραβιάσουν τις κλειστές πόρτες, θά ανοίξουν μόνοι τους καινούργιους δρόμους.

Οι μετανάστες μιλούν για τη μετανάστευση

ΠΑΝΤΩΝ χρημάτων μέτρον άνθρωπος». Καί της μετανάστευσης μέτρο ο μετανάστης. Γι' αυτό τόσο οι μελέτες των ειδικών, όσο και οι διάφορες απόψεις των υπευθύνων και της κοινής γνώμης για τη μετανάστευση είναι χρήσιμο να παραβληθούν με τις αυθεντικές απόψεις των ίδιων των πρωταγωνιστών αυτού του κοινωνικού φαινομένου. "Έτσι αρχίζουμε στο τεύχος αυτό και θά συνεχίσουμε και σ' άλλα την παρουσίαση άποψασμάτων από μιά άνέκδοτη κοινωνιολογική διατριβή, όπου οι μετανάστες μιλούν για τη μετανάστευση. Πρόκειται για άπαντήσεις μεταναστών σε 100 περίπου ερωτήσεις γενικά γύρω απ' τη ζωή τους και ειδικά γύρω από τη μετανάστευσή τους. Τό ερωτηματολόγιο συμπληρώθηκε κατά τη διάρκεια ιδιαίτερης συνέντευξης με κάθε μετανάστη. "Έτσι συμπληρώθηκαν κατά διαστήματα από τό 1960 ως τό 1962 συνολικά πάνω από 200 ερωτηματολόγια σε διάφορες φάσεις της μετανάστευσης: Τό τέταρτο απ' αυτά πρίν φύγουν οι

μετανάστες από την 'Ελλάδα και τά άλλα κατά την παραμονή των μεταναστών στη Γαλλία, στο Βέλγιο και φυσικά στη Γερμανία. Μιά και ο χώρος που διαθέτουμε είναι περιορισμένος, θά παρουσιάσουμε εδώ τις πιό χαρακτηριστικές άπαντήσεις σε μερικές μόνο από τις ερωτήσεις και μάλιστα μόνο των μεταναστών που ξεκινούσαν για τη Γερμανία (24 άτομα) ή που ζούσαν στη Γερμανία (46 άτομα). 'Η παρουσίαση αυτή μας απομακρύνει έντελώς από τό κείμενο της κοινωνιολογικής διατριβής που αναφέραμε. 'Απ' αυτήν παίρνουμε άπλως τό αυθεντικό υλικό που θά βοηθήσει να ολοκληρωθεί ή έρευνα που άνοιξε σ' αυτές τις στήλες.

Πρέπει να σημειωθεί πώς ο σχετικά μικρός αριθμός περιπτώσεων, απ' όπου παίρνουμε τό υλικό μας, διαλέχτηκε έτσι πού να εκπροσωπεί ένα πάρα πολύ μεγαλύτερο σύνολο μεταναστών. Γι' αυτό τά στοιχεία της διατριβής άναγνωρίστηκε πώς έχουν γε-

νικώτερη αξία, όταν παρουσιάστηκαν σε διάφορα διεθνή συνέδρια του ΟΗΕ και του ΟΟΣΑ κι' όταν διασταυρώθηκαν με άλλες έρευνες που πραγματοποιήσα-

με σε πολλές χώρες άποστολής και ύποδοχής μεταναστών για λογαριασμό του 'Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και 'Ανάπτυξης.

ΕΡΩΤΗΣΗ: — Πώς πήρες την απόφαση να μεταναστεύσεις; — Πόσο καιρό σκοπεύεις (σκοπεύεις όταν έφυγες) να μείνεις στη Γερμανία;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΠΟΥ ΔΟΘΗΚΕ ΑΠΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	Πρίν φύγουν για τη Γερμανία	Πού ζούσαν στη Γερμανία	Σύνολο	%
1. Για λόγους οικονομικούς	9	26	35	50
2. Για να μάθω τέχνη (και να μαζέψω ένα ποσό)	15	12	27	40
3. Γιατί με πήρε τό ρεύμα		5	5	7
4. Για λόγους οικογενειακούς ή προσωπικούς		2	2	3
5. Για να γνωρίσω τό έξωτερικό		1	1	—
Σύνολο	24	46	70	100

'Από τόν πίνακα των άπαντήσεων προκύπτει πώς οι οικονομικοί λόγοι είναι τό αποκλειστικό κίνητρο των μισών από τους μετανάστες που άπαντούν στην έρώτηση. Από τους άλλους μισούς, οι πολλοί (40%) μεταναστεύουν για να μάθουν τέχνη αλλά βέβαια παράλληλα και για να δουλέψουν ώστε να μαζέψουν ένα ποσό. "Ένα μικρό μέρος μεταναστεύει για λόγους όχι στενά οικονομικούς ή επαγγελματικής κατάρτισης. Είναι ενδιαφέρον πώς μερικοί μεταναστεύουν γιατί τους παρέσυρε τό μεταναστευτικό ρεύμα. 'Αλλά είναι καιρός να ακούσουμε αυτούσιες τις άπαντήσεις πού με κάποιο σχηματικό τρόπο εντάξαμε στις παραπάνω γενικές κατηγορίες.

Α'. Άπαντήσεις πού δόθηκαν πρίν φύγουν οι μετανάστες για τη Γερμανία

Νο 25 — Γιατί δεν έχω τη δυνατότητα να ζήσω εδώ. Πάω μόνο να κάνω οικονομίες 5 χρόνια γιατί τέχνη έχω (ξυλουργός και σοφατζής).

Νο 31 — Για να έχω ικανοποιητικό μεροκάματο 4-5 χρόνια, ώστε να κάνω λίγα λεφτά και μετά να γυρίσω να φτιάξω δική μου δουλειά.

Νο 34 — Γιατί υποφέρουμε εδώ. 'Υπολογίζω να μείνω 10 χρόνια, να συγκεντρώσω ένα μικρό ποσό (100.000 δρχ.) και να γυρίσω να αγοράσω τρακτέρ για τά δικά μου κτήματα και κυρίως για τά ξένα.

Νο 35 — Για να θρώ δουλειά (τώρα είμαι γεωργός άπόφοιτος γυμνασίου). Να βγάλω λεφτά κι' αν είναι καλά να μείνω για πάντα. Καλό θά ήταν να

γυρνούσα να φτιάξω δουλειά εδώ (έμπορικό ή άγελάδες, αλλά τί θά έκανα τό γάλα;).

Νο 36 — Γιατί δεν μπορώ να τά φέρω δόλτα εδώ. Τά χωράφια είναι λίγα. "Αν κάνω χρήματα θά γυρίσω, αλλιώς θά μείνω εκεί επ' άόριστον.

Νο 38 — Δεν έχω δουλειά κάθε μέρα. Μούγραψαν άλλοι μετανάστες πώς έχουν καθημερινή δουλειά και τους μένει κάτι. Θά ξενιτευτώ 6 - 7 χρόνια αν περισσεύουν λεφτά.

Νο 40 — Είμαστε πολυμελής οικογένεια (8 άδελφια). Πηγαίνω για 2-3 χρόνια να κάνω οικονομίες και να μάθω τέχνη.

Νο 42 — Είμαι άνεργος, μπατίρης, άπελπισμένος. Δεν μπορείς να κάνεις καμιά δουλειά στην 'Ελλάδα. Μεροκάματο 50 δρχ. δεν φτάνει. "Αν έχει άπόδοση θά μείνω 4-5 χρόνια. "Αν φτιάξω γρήγορα χρήματα θά γυρίσω.

Νο 44 — "Έχω γίνει 30 χρόνων και δεν έχω δει κανένα αποτέλεσμα από τη ζωή μου. Ούτε ύποστήριξη από τό Κράτος αν και πρόσφερα ύπηρεσίες στην Πατρίδα (κατά τό συμμορισποδόλεμο). Πηγαίνω να μαζέψω λεφτά κανένα χρόνο και να γυρίσω να ξανακάνω τη δουλειά πού ξέρω (πλασιέ ώρολογίων κλπ.).

Νο 26 — Από άνέχεια και έλλειψη εργασίας. Για να κάνω 3 χρόνια οικονομίες και κυρίως να μάθω τέχνη.

Νο 27 — Για να καλύτερέψω την οικονομική μου κατάσταση και αν μπορώ να μάθω τέχνη. "Αν είμαι εύχαριστήμένος θά μείνω 10-15 χρόνια.

Νο 28 — Για να μπορέσω όταν γυρίσω εδώ να

ζήσω, κάνοντας οικονομίες και μαθαίνοντας τέχνη. 'Υπολογίζω να μείνω 3 χρόνια, αν είναι καλά.

No 29 — "Ενεκα της κακής οικονομικής κατάστασής μου. Για να κάνω οικονομίες και να μάθω τέχνη μένοντας έξω 10 χρόνια.

No 33 — Για 4-5 χρόνια ως να μαζέψω χρήματα και να μάθω τέχνη.

No 37 — Για να δουλέψω 1-2 χρόνια για να φτιάξω 10-20.000 δρχ. που χρειάζονται για να κάνω γυρίζοντας μία δουλειά, ή να προσληφθώ σαν ειδικός τεχνίτης στην 'Ελληνική Βιομηχανία Ζάχαρης, αφού στην Γερμανία με παίρνουν να δουλέψω σε παρόμοιο εργοστάσιο.

No 39 — Για να θρώ μία δουλειά αφού δεν έχω δώ. Θα μείνω όσο χρειάζεται για να εξοικονομήσω χρήματα και να τελειοποιηθώ στη δουλειά που ξέρω. (είμαι άγροτης κι' έχω τελειώσει τη γεωργική σχολή 'Ελασσόνας).

Β'. 'Απαντήσεις που δόθηκαν από μετανάστες κατά την παραμονή τους στη Γερμανία

No 45 — Για να δώ σε 1 χρόνο τί χρήματα μπορώ να θγάλω και έτσι να κρίνω αν συμφέρει να μείνω στη Γερμανία ή να γυρίσω στην 'Ελλάδα.

No 50 — Για να καλυτερέψω τη ζωή μου μαζεύοντας 10.000 μάρκα σε 4-5 χρόνια, αλλά τώρα τα βρίσκω μπαστούνια.

No 59 — Γιατί άκουγα να λένε πως στη Γερμανία θγάζουν λεφτά με τό φτυάρι. Πούλησα τα ζώα. Νοίκιασα τα χωράφια για να έχω τα έξοδά μου κι' έφυγα για 2-3 χρόνια ως να συγκεντρώσω ένα ώριμο ποσό. Τώρα βλέπω πως ίσως χρειαστώ 5 χρόνια.

No 63 — Είχα ύπλουργείο στην επαρχία αλλά έπρεπε να αγοράσω τεχνικό εξοπλισμό. "Άκουσα πως ζούν καλά και κερδίζουν στη Γερμανία. "Όμως αν τό καλοξετάσω θγάζω λιγώτερα δώ. Στην 'Αθήνα, πού πήγα να υπογράψω συμβόλαιο για να μεταναστεύσω, έμαθα από φίλους πως δεν είναι καλά στη Γερμανία. "Αλλά είπα ως πάω να δώ κι' αν δεν είναι καλά, δουλεύω 2 μήνες, θγάζω τα έξοδά μου και επιστρέφω. "Όμως τώρα δεν σκέπτομαι να γυρίσω γρήγορα, εκτός αν με στείλει τό εργοστάσιο πού όπως λέγεται θά μάς χρειαστεί γιατί ιδρύει παράρτημα στην 'Ελλάδα.

No 64 — Δεν είχα δουλειά... "Ακούσαμε και πολλά λεφτά στη Γερμανία.

No 65 — Δεν έβρισκα δουλειά στην 'Ελλάδα και ήθελα να καλυτερέψω τη ζωή μου. "Έπρεπε να βοηθήσω τη μητέρα μου και την αδελφή (έφυγα σε ηλικία 18 χρόνων). "Ήθελα τότε να μη ξαναγυρίσω γιατί είχα μαυρίσει τό μάτι μου από την εκμετάλλευση της δου-

λειάς μου στην 'Ελλάδα. Θα γυρίσω όμως αν τακτοποιηθεί τό στρατιωτικό μου (έγινα ανυπότακτος).

No 70 — Την πρώτη φορά μετανάστευσα στην τύχη στά ανθρακωρυχεία του Βελγίου. Πήγα να δώ. Τη δεύτερη φορά έμαθα πως έχει δουλειά στην επιφάνεια της γής στη Γερμανία. Μία και δεν είχα τακτική δουλειά στην 'Ελλάδα ξανάφυγα για την Εύρώπη. Θα γυρίσω μόνο αν έχω μάθει τέχνη πού περνά στην 'Ελλάδα.

No 79 — Μήπως μπορέσω σε 2 χρόνια και φτιάξω κάτι για τό μέλλον κάνοντας μερικά χρήματα πού θά με βοηθήσουν να ανοίξω μαγαζί δικό μου στη δουλειά πού ξέρω (επισκευαστής αυτοκινήτων).

No 49 — "Άκουγα ότι θά περισσεύουν πολλά λεπτά. "Εδώ όμως περισσεύει, τι και στην 'Ελλάδα. "Αλλά έχει συνεχόμενη δουλειά και έτσι κερδίζω περισσότερα συνολικώς. Σκόπευα να μείνω ένα χρόνο να μαζέψω λεφτά για να συμπληρώσω με δάνειο από συγγενείς και γυρίζοντας να θγάλω ανατρεπόμενο αυτοκίνητο.

No 58 — Μου έγραψε ένας εξάδελφος μετανάστης πως περνά καλά. Είχα δουλειά αλλά έφυγα γιατί η δουλειά στην 'Ελλάδα έχει διακοπές. Μόλις ήρθα στη Γερμανία είδα πως είναι καλά και δήλωσα πως θά μείνω 5 χρόνια. Τώρα σκοπεύω να μείνω μόνο 3 χρόνια.

No 81 — Για να ξεχρεώσω τόν πατέρα μου. "Όταν στην 'Αθήνα μου δώσαν συμβόλαιο για ανθρακωρυχείο απελπίστηκα. Δεν ήθελα πιά να μεταναστεύσω. "Αλλά είχα εκτεθεί στο χωριό μου κι' από ντροπή ήλθα στη Γερμανία, με πρόθεση να φύγω από τό ανθρακωρυχείο. "Έτσι κι' έγινε. Θα μείνω 4 χρόνια, όσο υπολόγιζα αρχικώς.

No 84 — Για να θβάλω τό αγροτικό χρέος πού μου έμεινε όταν κατάστρεψε ο πάγος την παραγωγή (10.000 δρχ.). Χρεώθηκα ακόμη 8.000 για τα έξοδα ταξιδιού κλπ. και έφυγα για 1-2 χρόνια. Στο ανάμεταξύ πήρα στην 'Ελλάδα στεγαστικό δάνειο, σαν σεισμόπληκτος. Γύρισα εκεί, έχτισα σπίτι και ξανάφυγα για να ξεπληρώσω τό νέο χρέος.

No 44 — Δεν είμαι ικανοποιημένος οικονομικά απ' τη δουλειά μου (κουρέας στο χωριό). "Έβλεπα τόν πατέρα μου πού με τά κτήματα κουραζόταν πολύ και δεν του έμενε τίποτα. Είπα λοιπόν να πάω στη Γερμανία, όπου έλεγαν πως θγάζουν λεπτά, να μείνω μερικά χρόνια και να γυρίσω να κάνω μία δουλειά κάπως πιο ξεκούραστη απ' του πατέρα μου (π.χ. κομμωτής κυριών).

No 53 — Ξοδεύτηκα για να σπουδάσω τόν όρφανό ανηψιό μου. Για να μην τόν αφήσω στη μέση έφυγα για τη Γερμανία. "Όχι πως δεν ζούσαμε καλά. "Αλλά συνέπεσε και τά καπνά να μην έχουν τιμή. Λογάριαζα να μείνω ένα χρόνο. "Όμως βλέπουμε χρήματα στα χέρια μας στη Γερμανία. Τά πράγματα στην 'Ελλάδα δεν άλλαξαν. Λοιπόν λέω να μείνω ένα χρόνο ακόμη.

No 56 — Είμαι άκτήμενος. Δεν έβγαζαν τά ξένα χωράφια πού νοίκιαζα. "Ένας φίλος μου έγραψε πως

υπάρχουν δουλειές στη Γερμανία. "Έφυγα με πούλμαν μαζί με 35 συγχωριανούς, χωρίς συμβόλαιο, και τουτό με δυσκόλεψε να τακτοποιηθώ σε δουλειά. "Έλεγα να μείνω ανάλογα με τό πως θά τά βρώ. "Αργότερα θά γυρίσω.

No 60 — Είχα πτωχεύσει. Τά καπνά μείναν 3 χρόνια άπούλητα. "Αποφάσισα να φύγω για 10-12 χρόνια μαζί με την οικογένεια, ως να συνέλθω οικονομικά. (Τώρα λογαριάζω να μείνω συνολικά 4-5 χρόνια μέχρι να μάς διώξουν ή να μάς χρειαστεί ή πατρίδα).

No 72 — Δεν είχα ανάγκη να έλθω δώ. Είχα δουλειά και κτήματα και η 'Ελλάδα αναδημιουργείται. "Ήλθα κυρίως για να μάθω τέχνη, μένοντας 1-2 χρόνια ως να πάω στρατιώτης. Φύγαμε έτσι 3 παιδιά μαζί από τό χωριό.

No 73 — Παρακολουθούσα σχολή θεάτρου. Παίζω καλά όργανο. Κάτι ξαδέλφια έχουν τσίρκο δώ στη Γερμανία. Ξεκίνησα λοιπόν με τη σκέψη να μείνω πολλά χρόνια για να μπορέσω να γίνω καλλιτέχνης, αρχίζοντας από εργάτης. Φαίνεται όμως πως όλα αυτά ήταν νεανική επιπολαιότητα.

No 82 — Για να τελειοποιηθώ στην τέχνη του μηχανικού και αν ήταν δυνατόν να προχωρήσω κατόπι σε σχολή μηχανολόγου (έχω φοιτήσει στη σχολή «Ευκλείδης», στα έξάμηνα μαθήματα πού γίνονται από τη ΔΕΜΕ για όσους θέλουν να φύγουν για την Αυστραλία).

No 62 — Για να πλουτίσω τις γνώσεις μου πάνω στη δουλειά (ήμουν ηλεκτρολόγος) και να έχω τακτικό μεροκάματο. Λογάριαζα να μείνω 5 χρόνια αλλά θά γυρίσω πάνω στον τρίτο χρόνο.

No 67 — Για να δώ την Εύρώπη και να δουλέψω σε εργοστάσιο αυτοκινήτων για να θγώ μηχανικός. "Αλλά με θάλανε σε άλλη δουλειά. (Πλαστικές ύλες).

No 68 — Λόγω άνεργίας και για να μάθω τεχνική δουλειά. ("Ήμουν έκτακτος υπάλληλος στο 'Υπουργείο 'Εμπορίου). Σκοπεύω να μείνω όσο χρειάζεται για σπουδές ή τέχνη ή για να συγκεντρώσω χρήματα. Τεχνική ειδίκευση δώ είναι αδύνατη χωρίς να πäs σε σχολή.

No 71 — Λόγω άνεργίας και για να πολλαπλασιάσω τις τέχνες μου (ήμουν επισκευαστής καροσεριών αυτοκινήτων). Λογάριαζα να μείνω 2 χρόνια αν έβρισκα τά πράγματα όπως τά νόμιζα.

No 74 — Δεν είχα δουλειά (είχα τελειώσει σχεδιαστής στη Σεβαστοπούλειο Τεχνική Σχολή και πουλούσα ζωγραφίες πού έφτιαχνα μόνος μου). "Έφυγα για 1 χρόνο (δεν με αφήναν από τό σπίτι για περισσότερο) με σκοπό να μάθω τη γλώσσα ή να τελειώσω γερμανική σχολή σχεδιαστών ώστε να βρίσκω πιο εύκολα δουλειά στην 'Ελλάδα. Οι διερμηνείς δεν μου λένε τί σχολές υπάρχουν.

No 78 — Δεν έβρισκα δουλειά εκτός της γεωρ-

γίας. Σκέφτηκα να δουλέψω 1 χρόνο και να γραφτώ κατόπι σε τεχνική σχολή ηλεκτρολόγων μία πού έχω και τό άπολυτήριο γυμνασίου. "Αλλά βλέπω δυστυχώς τό όνειρο αυτό να καταρρέει.

No 80 — "Ήμουν χωρίς δουλειά. "Ήθελα να σπουδάσω στη Γερμανία εργαζόμενος. "Έχω άπολυτήριο γυμνασίου. Λογάριαζα σε 2-3 χρόνια να θγάλω ένα μικρό Πολυτεχνείο ή 'Οδοντιατρική Σχολή. Δεν έχω κατάλληλες δάρδεις για να σπουδάσω. Για να μάθω τη γλώσσα, διαβάζω μόνος μου. Θα μείνω όσο να άποχτήσω ένα επαγγελματικό έφόδιο (4-5 χρόνια).

No 85 — Είχα επιπλοποιείο στην Καστοριά. Δούλευα φορμάϊκες όλλανδικές. "Έφυγα για την 'Ολλανδία, για να δουλέψω 2 μήνες επιπλοποιός και να μάθω τη σύγχρονη τεχνική στις φορμάϊκες και σ' άλλα είδη. "Ένας φίλος στη Γερμανία με έπεισε να μείνω μαζί του. "Εκλεισα τό μαγαζί προσωρινά και έφερα την οικογένεια. Θα γυρίσω σε λίγους μήνες με τέλεια εργαλεία και θά ανοίξω πάλι τό μαγαζί.

No 86 — Μετά τό στρατιωτικό σπούδασα δάσκαλος. Δεν είχα δουλειά και έφυγα με σκοπό να τελειοποιηθώ σε παιδαγωγικές σπουδές εργαζόμενος τρία χρόνια στη Γερμανία και άλλα τόσα στην 'Αγγλία ή στην 'Αμερική. Προγραμματίζα για Αυστραλία αλλά ήλθε τό ρεύμα της Εύρώπης.

No 43 — Βλέποντας ο ένας τόν άλλο φεύγουμε...

No 46 — Κέρδιζα καλά τη ζωή μου αλλά με παρέσυρε ο άδελφός μου πού ήταν στη Γερμανία.

No 51 — Μέ ξεσήκωσε ο κουινιάδος μου, πού δούλευε στη Γερμανία. "Έφυγα για 4-5 χρόνια.

No 55 — "Όλη η νεολαία έχει φύγει για τη Γερμανία. Μόνο οι γέροι έχουν μείνει στο χωριό. Τό κτήμα δεν απέδιδε. Μας λέγαν και πολλά για τό έξωτερικό. Μαζευτήκαμε 7 άτομα απ' τά γύρω χωριά. Μας πήρε μία κούρσα και μάς έφερε. Λογαριάζω να μείνω ως να πάω στρατιώτης.

No 66 — Δυό φίλοι μου συζητούσαν να φύγουν. Θα έλθω κι' εγώ, τούς είπα. Σκέφθηκα, αν είναι καλά θά μείνω ένα διάστημα, αλλιώς θά επιστρέψω την άλλη μέρα.

No 41 — Για να φτιάξω ένα κεφάλαιο και να γίνω ανεξάρτητος από τόν πατέρα αφού και μετά τό γάμο μου δεν μου δίνει τη διαχείριση των κτημάτων.

No 47 — "Έφυγα για λόγους οικογενειακούς και προσωπικούς. Μου άρεσε από μικρός να ζω μόνος. "Υπολόγιζα πάντα να ζήσω στο έξωτερικό. Γείτονες πού είχαν μεταναστεύσει, έγραφαν πως δεν είναι καλά, θέλησα να δώ μόνος μου. Θα μείνω στη Γερμανία για πάντα, αφού κάνω τό στρατιωτικό μου στην 'Ελλάδα.

No 57 — Για να γνωρίσω όλες τις χώρες ως την 'Αμερική. "Ένας φίλος μετανάστης ήλθε από τη Γερμα-

νία και μου πήρε τὰ μυαλά. Έφυγα έτσι στην τύχη. Όταν έφτασα στη Γερμανία, θέλησα νά φύγω άμέσως. Μέ κράτησαν διάφοροι άλλοι. Θα μείνω εδώ ως νά

μπαρκάρω για τήν Άμερική. Οι δικοί μου νομίζουν πώς πηγαίνω σχολείο σέ νυχτερινό. Έτσι μόνον μέ άφησαν νά φύγω.

Τίς άπαντήσεις, πού άφορούν τή διάρκεια τής μετανάστευσης όπως τήν ύπολόγιζαν οι μετανάστες φεύγοντας, συνοψίζει ο παρακάτω πίνακας:

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΟΘΗΚΑΝ ΑΠΟ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ	Πρίν φύγουν για τή Γερμανία	Πού ζούσαν στη Γερμανία
— "Όσο χρειάζεται νά μάθω τέχνη	5	5
— "Όσο χρειάζεται νά συγκεντρώσω ένα ποσό		3
— "Όσο νά πάω στό στρατό		4
— Μέχρι 1-2 χρόνια	1	6
— » 2-3 »	5	
— » 3-5 »	5	5
— Πάνω από 5 »	5	4
— Για άόριστο χρονικό διάστημα	2	14
— Για πάντα	1	5
Σύνολο	24	46

Άπό τίς αυτούσιες άπαντήσεις πού παρουσιάστηκαν παραπάνω βγαίνει τό συμπέρασμα πώς εκείνοι πού δοκίμασαν τή μετανάστευση τροποποίησαν τό άρχικό σχέδιό τους για τό χρόνο παραμονής στό έξωτερικό.

Άλλοι σκοπεύουν νά γυρίσουν πίο γρήγορα άπό όσα λογάριζαν, άλλοι κάπως άργότερα. Άλλά μόνο ένας άποφάσισε νά μείνει για πάντα έξω αντί για πέντε, πού είχαν τό ίδιο σχέδιο όταν έφυγαν.

Οί ύποψήφιοι μετανάστες γράφουν...

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ Σύνδεσμος Μεταναστών και των Οικογενειών τους (ΕΣΜΟ), τμήμα τής Διεθνούς Όμοσπονδίας Συνδέσμων Οικογενειών Μεταναστών, πού έδρεύει στη Ρώμη, έθεσε στη διάθεσή μας τό παρακάτω γράμμα, πού έλαβε μία έβδομαδιαία έφημερίδα συνεργαζόμενη με τόν ΕΣΜΟ. Τό δημοσιεύουμε χωρίς σχόλιο, γιατί μιλά άρκετά άπό μόνο του.

«Έν Συκουρίω τή 21.10.1964

Άγαπητή έφημερίδα,

Τυχάνω τακτικός άναγνώστης σας και διά τήν σοδαρότητα τής έφημερίδος ήμών και τό επιτελούμενον ύψηλόν έργον της ούδόλως άμφιδάλλω.

Μέ τήν πίστιν αυτήν χωρίς τούτο νά σας ει-
ναι διαταγή και άπαιτήσεις σας ζητώ νά μέ βοηθήσετε νά μεταναστεύσω εις Αυστραλίαν ή Καναδάν ή Η.Π.Α. ή Δ. Γερμανίαν ή Αυστρίαν ή Βέλγιον.

Άλλά ίσως σας γεννηθή τό έρώτημα ότι έσεις ούτε χρήματα διαθέτετε ούτε άρμοδία ύπηρεσία έισθε.

Τό γνωρίζω πολύ καλά, αλλά πιστεύω ακλό-

νητα ότι μπορείτε νά μέ διαφωτίσετε με διευθύνσεις άξιοεμπίστων ανθρώπων πού εύρίσκονται εις τό έξωτερικόν ή Κοινότητες έξωτερικού ή θρησκευτικές προσωπικότητες ή φιλανθρωπικές οργανώσεις ή με κάθε άλλην πληροφορίαν εύνοϊκήν, πού δλα αυτά διά έμένα είναι άγνωστα.

Τάς διευκολύνσεις και τάς χρηματικές επιβαρύνσεις εκπαιδεύσεως τής ΔΕΜΕ και τά επαγγελματικά προσόντα πού απαιτεί τά γνωρίζω καθώς και τήν περιδότην πολυτάραχον Λατινικήν Άμερικήν, τόν κυριώτερον στόχον διευκολύνσεως ΔΕΜΕ.

Δι' όλα αυτά, τού ότι δηλαδή δέν έχω επάγγελμα και τού ότι δέν δύναμαι νά επιβαρυνθώ με τά έξοδα τής δωρεάν εκπαιδεύσεως τής ΔΕΜΕ κλπ. πού δέν μέ διευκολύνουν και τού ότι ή άπορρόφησης έργατών εις τήν Δ. Γερμανίαν είναι έλαχίστη, αναγκάζομαι νά άπευθυνθώ εις έσάς πού έισθε άναρμόδιοι αλλά πιστεύω ότι διαθέτετε ένα ισχυρόν όπλον, τήν χριστιανικήν κατανόησιν και τήν έλληνικήν συμπάθειαν διά των όποιων πιστεύω ότι θα μου δώσητε μίαν ειλικρινήν άπάντησιν και θα άντιληφθήτε τί βαθμού ανάγκης μου έκανε νά άπευθυνθώ και εις έσάς μή περιμένων τήν σειράν

τής Έλληνο - Γερμανικής συμβάσεως πού ίσως νά είναι και μετά άπό μίαν 5ετίαν.

Νά έισθε δέβαιοι ότι ούτε χρυσολάτρης είμαι, ούτε τυχοδιώκτης, ούτε ξενομανής, ούτε όνειροπαρμένος, άγαπώ τήν πατρίδα μας και τόν τόπον πού γεννήθηκα και τούς δικούς μου, περισσότερον άπό κάθε άλλον αλλά δέν άνέχομαι τήν πενία και τόν κατήφορον τής ζωής έξ αίτίας αυτής, πού μέ άναγκάζει νά άποχωρισθώ, τι δέν πρόκειται νά εύρω πουθενά. Τά μόνα μου προσόντα: άποδεικτικόν Ζ' τάξεως Γυμνασίου, έτών 24 (ΓΕΩΡΓΟΣ) ΑΝΙΔΕΙΚΕΥΤΟΣ ΕΡΓΑΤΗΣ (περατώσας στρατιωτικήν θητείαν)».

Οί μετανάστες τραγουδούν...

Ο ΝΟΜΟΣ Δράμας είναι άπό τούς πρώτους για τόν αριθμό μεταναστών πού έδωσε και δίνει κυρίως στη Γερμανία. Τά Κύρια είναι ένα κεφαλοχώρι του κάμπου τής Δράμας πού βρίσκεται κοντά στους άρχαίους Φιλίππους. Ένα μεγάλο μέρος των κατοίκων του, ποντιακής κυρίως καταγωγής, έχουν μεταναστεύσει. Σέ μία νεοεκδομηχανισμένη άγροτική περιοχή τής Γερμανίας κοντά στη Χαϊδελβέργη, είναι συγκεντρωμένοι περίπου 500 μετανάστες (100 οικογένειες) άπ' τά Κύρια. Οι πίο πολλοί κατοικούν στό χωριό Kürnbach και όλοι δουλεύουν στό χωριό Dertingen, σέ μία βιομηχανία μαζικής κατασκευής οικιακών ηλεκτρικών συσκευών. Τόν πρώτο καιρό όλοι οι μετανάστες συγκεντρώνονταν τήν Κυριακή σέ ένα Καφεείο του Kürnbach και μέ τήν συνοδεία τής ποντιακής λύρας τραγουδούσαν και χόρευαν. Άνάμεσά τους ήταν ένας σαραντάρης συμπατριώτης πού, όπως στα Κύρια έτσι και στη Γερμανία, έφτιαχνε στίχους γύρω άπ' τή ζωή των

συγχωριανών και τούς άπήγγειλε τραγουδιστά στίς συγκεντρώσεις τους.

Συλλέξαμε μερικούς άπ' τούς λαϊκούς αυτούς στίχους και σ' αυτό τό τεύχος παρουσιάζομε τό παρακάτω εικοσάστιχο, πού ο δημιουργός του πρωτοτραγούδησε πριν άκόμη φύγει κι' αυτός άπό τό χωριό του για τή Γερμανία.

«Μάνα γλυκειά Έλλάδα μου πώς τό βαστά ή καρδιά σου.

κι' άφήνεις ξενιτεύονται τά πίο καλά παιδιά σου
Φεύγουν τά νειάπα, οι θλαστοί, φεύγουνε τά λουλούδια

και φεύγοντας σου τραγουδούν λυπητερά τραγούδια.

Ήφύγω πατρίδα μου γλυκειά. Δέν ξέρω άν θα γυρίσω

Μά τί νά κάνω ο δύστυχος πού δέν μπορώ νά ζήσω;

Άφήνω τήν μανούλα μου, πατέρα κι' άδελφούλα
Άφήνω τή γυναίκα μου, λίγων έτών νυφούλα».

Φεύγουν και πάν' στους άνεμους, κάτω στην Αύστραλία,

κι' άλλοι πάνε τσοπάνηδες πέρα στην Έλβετία.
Άλλά τό φοβερότερο, μέ λύπη σου τό λέω

κι' όταν τό λέω, δέν βαστώ και κάθομαι και κλαίω,

πολλοί πάνε και χώνονται στίς τρύπες του Βελγίου

πού για νά έβγης ζωντανός, θάν' θέλημα Άγίου.
Φουσκώνουν τά πνευμόνια τους πνέοντας άπ' τή

μήτη αυτή τήν επικίδυνη τή σκόνη του λιγνίτη.

Δέν θέλω Μάνα μου γλυκειά νά σέ στενοχωρήσω.
Τό παρακάτω δίστιχο θέλω νά σου χαρίσω.

Γιά πρόσεξε τά λούλουδα προτού νά μαραθούνε
γιατί σέ δύσκολη στιγμή πάλι θα χρειαστούνε».

Στό έρχόμενο τεύχος τό Β' Μέρος τής έρευνας